

МОРФОЛОГИЯ НА СЕМИОЗАТА И ЕТИМОЛОГИЯ НА ТЕЗАУРУСА
НА ЕЗИКА НА СВ. О. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ:
ИСТОРИОГРАФСКИ И УНИВЕРСАЛНИ ОНТОЛОГИЧНИ ЧЕРТИ

(Към въпроса за смисъла на информационно-комуникативния акт
в „История славяноболгарская ...” като знание за новата цивилизация)

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев
Проф. д.п.н. Александра Куманова
Проф. д-р Милен Куманов
Д-р Николай Василев

Посвещава се на 250-годишния юбилей от създаването
на „История славяноболгарская ...” от Св. о. Паисий Хилендарски

„Историята е изключително важно знание за неизвършените пътища.”

Ю. М. Лотман [1]

I. Семиологично движение за езика на Св. о. Паисий Хилендарски

В продължение на три учебни години (2007-2010) 421 студенти от Университета по библиотекознание и информационни технологии (УНИБИТ) – автори на научни изследвания, отразени в ежегодно публикуваните **Tabula Gratulatorum: Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета [2]** и сводния **Именен показалец, помествани в Трудовете на Студентското научно общество (СНО) при УНИБИТ [3]** – участват в:

- преписването на ръка и на компютър на „История славяноболгарская ...” (с. 52-79 СВ. О. ПИС) (абр. СВ. О. ПИС посочва тук и по-долу цит. по изд. на УНИБИТ) (Ил. 14) [4];

- изграждането на справочно-информационния апарат към текста:

-- **Историография** /с. 9-37 СВ. О. ПИС/;

-- **Коментар** /с. 80-111 СВ. О. ПИС/;

-- **Именен показалец** /с. 112-124 СВ. О. ПИС/;

-- **Географски показалец** /с. 125-134 СВ. О. ПИС/, съпътстван от

- **структуриране на тезаурус на езика на йеромонаха** (съществителни, прилагателни и числителни имена, местоимения, глаголи [лични и безлични глаголни форми], наречия, предлози, съюзи, частици ...).

Осъществено е част от широкомащабно проучване на информационния код на българския историко-културен художествено-литературен процес (Ил. 9-15).

Работата по това **семиологично движение** се осъществява за целите, реализирани с появата на бял свят на препис на „История славяноболгарская ...”, снабден със системен справочно-информационен инструментариум, който е под: **общата редакция на проф. д.ик.н. Стоян Денчев; научната редакция на проф. д-р Милен Куманов; библиографската и текстологичната редакция на проф. д.п.н. Александра Куманова; езиковата и семантичната редакция на д-р Николай Василев; терминологичната редакция на доц. д-р Елена Томова, гл. ас. Диана Ралева, д-р Венцислав Велев; справочно-информационната редакция на Марияна Максимова, Цветана Найденова, Антон Даскалов.**

Публ. в цит. изд. на компютърния набор на „История славяноболгарская ...” (23 514 думи; 141 129 знака) (с. 52-79 СВ. О. ПИС) е снабдена със следните **Приложения (Ил.15):**

- **Встъпителна историографска студия** (с. 9-37 СВ. О. ПИС); **Коментар** (с. 80-111 СВ. О. ПИС); **Именен показалец** (с. 112-124 СВ. О. ПИС); **Географски показалец** (с. 125-134 СВ. О. ПИС) / **проф. д-р Милен Куманов;**

- **Тезаурус на езика** (лексикален и морфологичен разрез) на Св. о. Паисий Хилендарски (с. 9-37; 135-174; 175-187 СВ. О. ПИС) / **проф. д.п.н. Александра Куманова.**

Преписът на ръка на „История славяноболгарская ...” е осъществен в специално ръчно подвързана за целта **ръкописна книга** във формат А5. Листове на този кодекс, поднесен на хартиен носител, са с по 25 разграфени реда и с три вертикални полета (образувани от прокараните две вертикални линии на всяка страница).

В централното поле на страниците на описваната ръкописна книга от 612 номерирани страници е направен

преписът на „История славяноболгарская ...” (с. 1-326) по изданието на **акад. Петър Динев** (*Ил. 8*) [4].

Всяка страница на ръкописната книга е снабдена с указание и за съответната поредна страница по *цит. изд.* (на П. Д.), т.е. има изписани две арабски цифри в **колонцифъра**: първата – на ръкописната книга; втората – по изд. на П. Д., посочена в кръгли скобки. Последната изписана страница на ръкописната книга е: **326 (108)**.

Самото издание на П. Д. е препис на български език (**тук морфологията и синтаксисът са изцяло осъвременени и поднесени според нормативната база на съвременния български книжовен език**), направен по знаменития труд от **акад. Йордан Иванов** (*Ил. 7*) [5].

В двете странични полета на всяка страница на ръкописния препис – осъществен в УНИБИТ за целите на създаването на **тезаурус на езика на Св. о. Паисий** – са **преписани допълнително думите от текста**, като се съблюдават следните правила за съответните **части на речта**:

- **съществителните имена** са представени със син цвят;
- **глаголните форми** – с червен;
- **прилагателните имена** – със зелен;
- **местоименията** – с черен.

Преписът на ръка на „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски е завършен към 22 май 2009 г. Тезаурусът на езика на „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски е финализиран към 21 май 2010 г. Публикацията на *цит. по-горе изд.*, по тези проучвания е осъществена към 20 май 2011 г. И трите, посочени тук дати, са дните на ежегодните СНО при УНИБИТ.

Основният инструментариум, съдействал за създаването на тезауруса на езика на Св. о. Паисий, е дело на **изтъкнатия историк проф. д-р Милен Куманов**, който наблюдава отблизо работата на СНО при УНИБИТ и участва като експерт в изследванията на младите откриватели (с. 9-37; 80-111; 112-124; 125-134 *СВ. О. ПИС*):

Историографията, Коментарът и справочно-информационният апарат към „История славяноболгарская ...” (Именен и Географски показалец).

Комплексът на обемната широкомащабна интелектуална дейност, свързана с описаните *тук* посоки на проучване на феноменологията на „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски, естествено въвежда в **сърцевината на този научноизследователски и граждански акт на познанието** 421 студенти на УНИБИТ, които са преки участници в тази дейност.

В центъра на внимание тук е самият изследователски процес на „**историческата поетика**” (израз: М. М. Бахтин; „**Писател е този, който умее да работи на езика, намирайки се извън езика, който притежава дара на непрякото говорене.**” [6]).

Историографията на „История славяноболгарская ...” (с. 9-37 *СВ. О. ПИС*) е компендиум по изданията и преписите на **Паисиевата история** [7]. Тази историография по своите справочно-енциклопедични достойнства може да бъде наречена **ПАИСИАДА** (свод на паисиезнанието).

ИДЕЯТА НА „ИСТОРИЯ СЛАВЯНОБОЛГАРСКАЯ...” Е: С ЕЗИКА НА ХРИСТИЯНСКИЯ ХУМАНИЗЪМ ДА СЕ СЪТВОРИ РЕВОЛЮЦИОННА ПРОГРАМА НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ, ЗАЩОТО ТЯ КЪМ ОНЯ МОМЕНТ ОТ ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРИЯ (1762 г.) Е ИНТЕЛЕКТУАЛЕН АКТ – „CONDICIO SINE QUA NON” (УСЛОВИЕ, БЕЗ КОЕТО НЕ МОЖЕ) ...

Морфологията на семиозата [8] на Българското възраждане – в съответствие с постановката на У. Еко („**Спрямо езика не може да съществува нищо външно.**”) [9] – поставя въпроса за създаването на етимология на тезауруса [10] на езика на Св. о. Паисий Хилендарски.

II. Системно-структурна картина на изследването

Описаната изследователска платформа представя езика на Св. о. Паисий Хилендарски в „**История славяноболгарская ...**” в **пет взаимосвързани разреза**:

- 1. **Именен показалец**: ИП (с. *СВ. О. ПИС* 112-124);
- 2. **Географски показалец**: ГП (с. *СВ. О. ПИС* 125-134);
- - 3 (3.1-3.3). **ТЕЗАУРУС**: Уплътнен тезаурус I-III: Т (с. *СВ. О. ПИС* 135-187);
- - - 3.1. Уплътнен тезаурус I: Т I (с. *СВ. О. ПИС* 135-171);
- - - 3.2. Уплътнен тезаурус II: Т II (с. *СВ. О. ПИС* 172-174);
- - - 3.3. Уплътнен тезаурус III: Т III (с. *СВ. О. ПИС* 175-187).

Свърхзадачата на тази работа е изграждането на **етимология на тезаурус** на езика на йеромонаха.

II. 1. Именен показалец (ИП)

Показалецът е структурна част от справочно-информационния инструментариум към текста на „**История славяноболгарская ...**” на Св. о. Паисий Хилендарски, но едновременно с това – чрез система от препратки – той кумулира във вид на информационна ризома, ориентирана към страниците на този текст (*срв.*: **преамбул** към **Географския показалец**: с. 125-134 *СВ. О. ПИС*), съответната информация от останалите елементи (**Историография**,

Коментар, Географски показалец на този инструментариум.

Тук след всяко **име на личност**, срещано в *Паисиевия текст*, е дадено съответно пояснение, което в лапидарен вид представя подробната информация, поднесена в **Коментара** (с. 80-111 СВ. О. ПИС).

Когато **собственото име** се превръща в **прилагателно за притежание** и е представено в текста на *Паисиевата творба* с **главна буква**, то е включено в корпуса на **Именния показалец** чрез съответна персонална рубрика, именувана чрез него. *Например: Асеновия брат – вж: Петър II 63.*

По описаната причина съответните **прилагателни за притежание** са представени в **Именния показалец** (когато се отнасят за **личности**).

В *този* показалец **прилагателните имена за притежание** са *изписани в кръгли скоби и в курсив* след съответните **лични имена** (ако основното лично име отсъства в *Паисиевия текст*, то е представено само чрез формата на срещащото се в *този текст* във вид на **прилагателно за притежание** – като след него в **кръгли скобки се пояснява съпътстващото го понятие**).

Имената на светците *тук* са представени в общия азбучен ред, съпътствани от указанието за тяхното духовно достойнство (**Свети – Св.**).

В показалеца не е изведена отделна персонална рубрика, именувана **Бог** (срв.: Т: с. 135-174 СВ. О. ПИС), но представящите феномена лексикални форми (**Бог, Бога, Божи, Божието, Божните, Божия, Божият**) са включени в анализа на комуникативната ситуация на езика на о. Паисий Хилендарски (срв.: с. 40-42, 135-174, 182-184, 183 СВ. О. ПИС).

Препратките – в **Коментара** и *наст.* **показалец**, както и в **Географския показалец**, направени към „*История славяноболгарская ...*”, – са дадени към **изданията от 1963 г.** (*препеч. в цит. изд.: с. 52-72 СВ. О. ПИС*) на **знаменития труд, реализирано под редакцията на акад. Петър Динеков и съобразено с нормативната база на съвременния български книжовен език.**

В *наст.* показалец **всяка персоналия** е придружена от следваща я – *след курсивна запетая* – **пояснителна бележка**.

Когато имената в речника съвпадат, се срещат необходими за диференциацията на лицата пояснения. *Например:*

Ирина, *византийска императрица;*

Ирина, *византийска принцеса;*

Ирина, *дъщеря на византийския император Михаил III Палеолог;*

Ирина, *хазарска принцеса.*

В *този* показалец има две групи препратки:

1) към **страниците на цит. изд.** от 1963 г. (*препеч. в цит. изд.: с. 52-79 СВ. О. ПИС*);

2) към **бележките (бел.) на Историографията (Историогр.) и Коментара (Комент.)**.

Когато в персоналните рубрики присъстват и двете групи препратки, посочени *тук* (1-2), те са разграничени от точка и запетая (:).

Срещащите се в показалеца препратки към появяващи се имена в текстовете на *наст. Паисиада*, са дадени след посочването – с арабски цифри, – предхождащо абривиатурата на целия хипертекст (СВ. О. ПИС).

В речника на *този* показалец се срещат и имена, поднесени във вид на *гнезда от персоналии* (*всяка от които е отразена и на съответното място в азбучния ред*).

В случаите, когато е налице равнопоставеност на битуващите езикови формулировки, характерни за именуването, възприето от Св. о. Паисий, и нормативните особености, данните са поднесени – за справочно-информационните цели на *наст.* показалец – и към двете форми, включени на съответните места по азбучен ред в словника. *Например: Самоил (Самуил).*

Редакционните бележки в частта на *наст.* показалец, *отнасяща се до същността на материята*, дадена на **латиница**, са поднесени на **латински език** (*а структуриращите самия показалец – са винаги на български език*).

При личните имена и прозвища на *цит.* от Св. о. Паисий Хилендарски личности и назованите в **Историографията и Коментара** към текста на „*История славяноболгарская ...*” съществителни имена (някои от личните имена и прозвищата са въведени с тяхното тълкувателно значение, разкрито в процеса на текстологичната работа) са направени разграничения, които изясняват динамиката на употребените **части на речта**.

II. 2. Географски показалец (ГП)

Наст. показалец е структурна част от справочно-информационния инструментариум към текста на „*История славяноболгарская ...*” на Св. о. Паисий Хилендарски, но едновременно с това – чрез система от препратки – той кумулира във вид на информационна ризома, ориентирана към страниците на *този текст* (срв.: *пreamбул* към **Именния показалец**: с. 112-124 СВ. О. ПИС), съответната информация от останалите елементи (**Историография, Коментар, Именен показалец**) на този инструментариум.

Тук след всеки **топоним**, срещан в *Паисиевия текст*, е дадено съответно пояснение, което в лапидарен вид представя подробната информация, поднесена в **Историографията** и **Коментара**.

Когато **топонимът** се превръща в **прилагателно за притежание** и той е представен в текста на *Паисиевата творба* с **главна буква**, този топоним е отразен в *наст.* показалец. *Например: Османска империя – вж: Комент.,*

бел. 17, 259.

Описаната причина е логическото основание за посоченото методологично решение.

В този показалец **прилагателните за притежание – топоними** – са изписани в курсив и в кръгли скоби след съответните **топоними** (ако основният топоним отсъства от текста, то той е представен само чрез срещания се в този текст във вид на **прилагателно за притежание – топоним**).

Тук са възприети следните **съкращения**: *гр.* – град; *з.* – земя; *м.* – местност; *обл.* – област; *о-в* – остров; *пл.* – планина; *п-в* – полуостров; *р.* – река; *с.* – село.

Когато уточнението за топоним е компонент от името му (например: **Балкански полуостров**), към този компонент (например: *полуостров*) не се прилага съкратената форма на изписването му (например: *п-в*), но когато качествено определение на топонима е въведено специално в *наст.* показалец, то се изтъква в съкратената форма (например: **Галиполи, п-в**).

В *наст.* показалец **всеки топоним** е придружен от следващия го – след запетая, *посочена в курсив* – с *пояснителна бележка*, в която има две групи препратки:

1) към **страниците на цит. изд.** от 1963 г. (препеч. тук: с. 52-79 *СВ. О. ПИС*);

2) към **бележките (бел.)** на **Историографията (Историогр.)** и **Коментара (Комент.)**.

Когато присъстват и двете групи данни, посочени тук (1-2), те са разграничени с точка и запетая (;).

Редакционните бележки в частта на *наст.* показалец, *отнасяща се до същността на материята*, дадена на **латиница**, са поднесени на **латински език** (*а структуриращите самия показалец – са винаги на български език*). При топонимите, *цит.* от Св. о. Паисий Хилендарски, и назованите географски обекти в **Историографията** и **Коментара** към текста на „**История славяноболгарская ...**” (някои от топонимите са въведени с тяхното тълкувателно значение, разкрито в процеса на текстологичната работа) са направени разграничения, които изясняват динамиката на употребените **части на речта**.

Ц. 3. Уплътнен тезаурус I (Т I): Частите на речта са подредени според честотата на употребата им в „История славяноболгарская ...”

Оказва се, че най-често срещаните звукови комплекси в езика на Св. о. Паисий Хилендарски са **съществителните нарицателни имена**, следвани от **безличните глаголни форми (причастия, деепричастия, отглаголни съществителни...), прилагателните имена, личните глаголни форми и местоименията**.

Тази честота на употреба се оказва решаваща при структурирането на тезауруса на неговия език: съществителни имена (1019); причастия [безлични глаголни форми] (853); глаголи [лични глаголни форми] (451); Прилагателни имена (750); Местоимения (121). Общият брой на безличните и личните глаголни форми е 1304 (*срв.*: с. 54-57). 151 прилагателни имена (от общото количество – 750 – *вж.*: с. 172-174 *СВ. О. ПИС*) са написани с главни букви и са отнесени към свода на **Именния** (с. 112-124 *СВ. О. ПИС*) и **Географския показалец** (с. 125-134 *СВ. О. ПИС*) – *срв.*: Т II.

Първото число, изписано след думата, която е представител на съответната категориална и граматически оформена лексикална единица, означава поредната страница от преписа на *Паисиевата история*, направен от студентите в УНИБИТ (с. *СВ. О. ПИС* 52-79), а второто число (в скобите) – поредната страница от изданието на „**История славяноболгарская ...**” от 1963 г. на издателство „Български писател”. Ако думата се среща повече от един път в съответната страница, тогава тя се фиксира с цифра, която уточнява честотата на употреба.

Възвратните частици „се” и „си” са дадени след личните и безличните глаголни форми, като в някои случаи са в кръгли скоби – това означава, че формата се среща и като обикновена, и като възвратна.

Отрицателната частица „не” не се изписва пред съответните глаголни форми.

Спомагателната частицата „ще” – за образуване на бъдеще време – също се изпуска.

Думи като **Бож** (**Бог**), **Свет** (**Света, Свето**) и техни вариации със задпоставена членна форма (постфикс) са дадени с **главни букви**, което е направено в съответствие със съвременната правописна практика (*срв.*: Т II – с. 172-174 *СВ. О. ПИС*).

Прилагателното **Светѝ -я, -ят** е членувана форма на **Светѝ** – ударението е върху втората сричка (*вж.*: Тезаурус II). Например: **Светѝя кръст, Светѝя отец, Светѝя цар Владимир, Светѝя кръщение**. Прилагателното **Светите** е с главна буква, защото се отнася до Солунските братя – **Константин-Кирил Философ** и архиепископ **Методий** – съществителни лични имена, които са придружени от прилагателното **Свети** (с главна буква).

В прилагателното име **свѣти** ударението е върху първата сричка и се пише с малка буква. Например: **свети пророци, свети сръбски кrale, свети мъже**.

Прилагателното **свет** може да играе в изречението ролята на определение и на сказуемно определение.

Съществителното нарицателно **света** съдържа кратка членна форма (**свят**, но **свет -я, -ѝ**).

При някои безлични глаголни форми представата за време е избледняла, поради което те са обвързани с по-самостоятелни признаци и се приближават до семантичните граници на някои прилагателни имена, които са исторически узаконен езиков продукт, постигнат чрез очевидно словопроизводство. Например: **непобедим, прочут** и др. Описаните особености са направени с цел да се уплътни психолингвистичната и синтактичната репрезентация на тезауруса (*срв.*: с. 38-51: 40-42; 45; 175-187 *СВ. О. ПИС*).

В този показалец в раздел 2. Причастия са включени и деепричастията (бидейки; казвайки; молейки; отговаряйки), срещани в „История славяноболгарская ...”.

II. 4. Уплътнен тезаурус II: Прилагателни имена, написани с главни букви (Т II)

Тук са събрани 151 думи, изписани с главни букви по изданието на „История славяноболгарская ...” от 1963 г. на издателство „Български писател” и в ръкописния, и компютърния препис (с. 38-51 СВ. О. ПИС) (срв.: с. 135-171 СВ. О. ПИС): **лични собствени имена; фамилни имена; имена, титулуващи прозвищата на духовни и светски лица; съществителни собствени имена, с които се означава притежание; обобщаващи и категориални географски названия.** Тази част от уплътнения тезаурус е лексикалната база за съставянето на **Именния показалец** (с. 112-124 СВ. О. ПИС) и **Географския показалец** (с. 125-134 СВ. О. ПИС), което стана възможно благодарение на **Коментара** към първоизточника (с. 80-111 СВ. О. ПИС).

II. 5. Уплътнен тезаурус III: Неизменяемите части на речта (наречия; предлози; съюзи; частици) (Т III)

Основавайки се на библейската източниковедска основа на „История славяноболгарская ...”, оперираща с количествените признаци и множеството от същности *тук* – като част от контекста на религиозния метаезик, намиращ се в онтологично отношение на принципен порядък над физическата реалност... – са включени и числителните имена (числителните бройни, показващи количествените признаци на множество от същности, и числителните редни, фиксиращи числов признак на същности, чрез които се определя поредното място на даден обект в пространството) (срв.: с. 136-149 СВ. О. ПИС: Т I: Съществителни нарицателни имена).

Представен е свод от 480 лексикални единици: 203 числителни имена и 277 неизменяеми части на речта.

III. Лексикален и информационен статистически разрез на личните имена

Обект на тази част от изследването са **личните имена**, срещани в наблюдавания информационен масив на „История славяноболгарская ...” (срв.: по-горе).

Предметът на проучването от тази гледна точка е опитът да се пристъпи към естествената класификация на личните имена, срещани и в корпуса на „История славяноболгарская ...”.

Методите на проучването са: **детайлното сравняване на източниковедския фонд на широкомащабното проучване на информационния код на „История славяноболгарская ...”**: преписа на „История славяноболгарская ...”, направен в УНИБИТ (2007-2010 г. от 421 студенти) по изданията на **акад. Й. Иванов** (1914 г.) – **акад. П. Динев** (1963 г.); **Историографията, Коментара, Именния показалец и Географския показалец**, създадени към „История славяноболгарская ...” от **проф. М. Куманов**; **естествено-класификационен анализ на свода от личности, изграждащи цитирания източниковедски фонд.**

За целите на разгърнатото изследване е създадена следната естествена класификация на личните имена, съпътствана с характерните уточнения:

Когато едно и също лице е с духовен сан и е канонизирано, неговото име се отнася **и към групата на духовните лица, и към тази на канонизираните.** *Например:* Св. Константин-Кирил Философ, Св. архиепископ Климент Охридски.

Когато едно и също лице се споменава в текста на „История славяноболгарская ...” и самостоятелно, и като част от историята на Църквата – като колективен образ, – то се изписва в общия азбучен ред и персонално, и с колективната си идентификация, но в статистиката се взема под внимание фактът, че става въпрос за една и съща особа. *Например:* **Кирил и Методий, Св. Св., Равноапостоли** (Константин-Кирил Философ, Св.; Методий, Св.); **Седмочисленици, Св. Св.** (Константин-Кирил Философ, Св.; Методий, Св.; Наум Охридски, Св.; Сава, Св.; Горазд, Св.; Ангеларий, Св.; Климент, Св.) (Ил. 1-2, 10).

Когато е известно в науката, че споменатото от Св. о. Паисий лице е несъществуваща личност, това лице е вписано в регистрите на *наст.* анализ със съответна идентификация. *Например:* **Петър III** (цар – *несъществуващ български владетел*).

Духовните лица (свещенослужители, послушници, дякони, монаси, патриарси, папи) и книжовниците тук са представени общо, защото много пъти в историята те се явяват едни и същи лица.

Библейски личности и Светци и блажени са разгледани в две групи, което е необходимо за детайлизирането на богословската картина на света, представяна от Св. о. Паисий.

В обща група са отнесени **изследователите на Патрологията, предшестваша традицията, възприета в „История славяноболгарская ...”** – личности, имащи отношение към линиите на изследване на делото на **Св. о. Паисий Хилендарски** и негови преки изследователи (извлечени по библиографски път, тези данни са поднесени в анализа в инверсия). Характерно е, че и при представяното обобщение има лица, които попадат и в групата на книжовниците, и в тази на изследователите. *Например:* **Фабрициус, Й. А. (Fabricius, J. A.)**.

В синтезиран вид естествената класификация на 631 лични имена, срещани в „История славяноболгарская ...” и принадлежаща ѝ във времето справочен инструментариум, в това число и на публ., осъществена в Трудовете на СНС при УНИБИТ – Том VI (София, 2011), – е следната (данните са представени по низходящ ред на

количествените измерения на групите лица): **250 владетели и членове на семействата им, обществени дейци, близки до управляващите, военни; 87 духовни лица (свещенослужители, послушници, дякони, монаси, патриарси, папи) и книжовници; 45 библейски личности; 40 светци и блажени; 209 изследователи на Патрологията, предшестваща традицията, възприета в „История славяноболгарская ...”** – личности, имащи отношение към линиите на изследване на делото на Св. о. Паисий Хилендарски и негови преки изследователи.

Ако при изясняването на морфологичните и синтактичните характеристики на езика на Св. о. Паисий Хилендарски все пак боравим с абстрактни граматически категории и формулировки, то в тази си част изследването представя набор от обозрими исторически факти, **свързани с биографиите на конкретни исторически личности.** Правени са много съпоставки между оригиналния текст на историческите извори, които е използвал Св. о. Паисий Хилендарски, и текста на самата „История славяноболгарская ...”.

Една от тези съпоставки, направена навремето от проф. Любомир Андрейчин, за да се демонстрира как точно атонският монах е адаптирал на новобългарски език тежките безлични глаголни форми, узаконени от църковнославянския езиков нормативизъм, доказва и колко прецизно е работил с наличната историография Светогорският монах:

„Особено важно е да се отбележи, че той е избягвал последователно така характерните за черковнославянския език причастни конструкции, а заедно с тях и несвойствените на съвременния български език форми за сегашно деятелно причастие на **-иц**, минало деятелно причастие на **-ви** и получените от тях деепричастия. (...) Тук няма възможност да се прави по-подробен анализ, но и съвсем ограниченият приведен материал дава вече представа за езиковата картина на Паисиевата история. „Отклоненията” от черковнославянските особености са толкова изобилни и постоянни, че те всъщност не трябва да се смятат за отклонения. Черковнославянските особености не могат да се смятат за основа на езика на първото произведение на новобългарската литература” [11].

Прецизността, с която Св. о. Паисий работи с изворните хроники, налага върху неговото съчинение печата на една обективна, а не легендарна българска история, съставена в дамаскинарски стил, при който читателят / слушателят трудно може да разграничи историческия фрагмент от художествената приписка. Усетът на Св. о. Паисий Хилендарски към стойностните исторически събития и личности, които на практика участват в строителството на България и българския етно-психологически идентитет във времето и пространството, са всъщност трайните, дълбоките причинители на силния емоционален тласък, скрит в „История славяноболгарская ...”.

Това историческо съчинение, което ние поставяме в началото на Българското възрождане, е не само емоционален извор на всеобщо национално вдъхновение, просъществувало до наши дни.

Личните имена, употребени от Св. о. Паисий Хилендарски, изясняват още, че „История славяноболгарская ...” е:

- **АНАЛИТИЧНО ИСТОРИЧЕСКО СЪЧИНЕНИЕ** (споменати и обговорени са имената на общо 209 владетели и членове на семействата им, на обществени дейци, близки до управляващите, военни...);

- **РЕЛИГИОЗЕН ТРАКТАТ** (споменати и обговорени са имената на общо 172 духовни лица (свещенослужители, послушници, дякони, монаси, патриарси, папи) и книжовници, библейски личности, светци и блажени);

- **ИНТЕЛЕКТУАЛЕН КОМУНИКАТИВЕН АКТ, ВАЛИДЕН КАКТО ЗА БЪЛГАРСКАТА, ТАКА И ЗА СВЕТОВНАТА БЪЛГАРИСТИКА И СЛАВИСТИКА** (209 души съставляват общия брой на изследователите на патрологията, обвързана с „История славяноболгарская ...”).

Благодарение на този информационен статистически разрез читателите и изследователите могат да добият по-ясна представа за едно от най-ценните произведения на българската историография, която е неотделима част от световния цивилизационен историко-културен процес.

IV. Лексикален и информационен статистически разрез на топонимите

Топонимите в „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски са свързани с **територии: в** (и **граничеци с**) **България; извън България.**

За ориентация в представяната топонимия е използвана съвременната и историческата карта на света, отчитайки историята на географията.

Посочването на географските обекти, намиращи се **в** и **извън** границите на страната ни (в днешните ѝ очертания!), е относително: за негова основа е взета съвременната географска карта на България, но това не се абсолютизира от пишещите този текст. *Например:* Земите в Македония са включени в представения масив и като намиращи се **в** (и **граничеци с**) България, и като явяващи се **извън** нея.

Когато в текста на „История славяноболгарская ...” са посочени паралелно едни и същи земи и като самостоятелен топоним, и като компонент от сложносъставен топоним – *например:* **Влахия, Влашка (Влашко) и Влашко и Молдова (Двете Влахии, Молдо-Влахия)** – и двете форми се отразяват в настоящия анализ като семантично натоварени лексикални единици, при което и двете имат съответна несъпадаща информационна тежест в осъществения статистически анализ.

В случаите, когато един и същи топоним има различни лексикални форми в езика на Св. о. Паисий, те са

поднесени обобщено, като за редна дума е използвана първата форма, изведена по азбучен ред. *Например: Франция (Франгия, Франкска държава, Французска страна, Френция)*, при което в статистическия дискурс тези форми са отчетени като един и същ географски обект.

Същият подход е използван и при съотнасяне на езика на Св. о. Паисий и интерпретацията му в **Коментара и Историографията** (*вж: по-долу*). *Например: Византия (Източна Римска империя); Маджарска земя (Унгария); Османска държава (Османска империя); Санкт Петербург (Петроград)*.

Но когато с различни наименования се срещат несъвпадащи напълно в историческите периоди географски обекти, те се извеждат отделно (като самостоятелни). *Например: Вавилон (Вавилония)*, но и **Халдея**.

Когато една и съща лексикална форма е използвана от Св. о. Паисий за обозначаване и на земя (държава), и на град, тя е обозначена и на двете места (земя /държава/; град) в анализа. *Например: Вавилон; Трапезунд* – и в двата и в пр. случаи: и царство, и град;

Направените **Коментар и Историография** към „*История славяноболгарская ...*” на Св. о. Паисий Хилендарски (*срв.: цит. публ. на проф. д-р Милен Куманов в Том VI на Трудовете на СНО при УНИБИТ* (София, 2011) (и към тази публикация препраща читателя настоящият текст, където се намират съответните сигнификации, и към Паисиевия труд, и към съпътстващите изследвания), фундаращи **Географския показалец** към първоизточника; препратките към топоними, възникващи в научноизследователския и публикационния процес, са свързани с *цит.* периодична публикация.

Описаните топоними са включени в представения тук анализ.

Предметът на това изложение се заключава в извеждането на две линии в изследваната топонимия (*вж по-долу: I-II*).

Единно е кадастралното дърво, по което се провежда анализът за посочените разрези (**I – територии в /и граничещи с/ България; II – територии извън България**): океан (океани); море (морета) – *м.*, река (реки) – *р.*, планина (планини) – *пл.*; остров (острови) – *о.*, полуостров (полуострови) – *п-в*; земя (земи) – *з.*, местност (местности) – *м.*, област (области) – *обл.*; град (градове) – *гр.*, село (села) – *с.*; манастир (манастири), епархия (епархии).

I. Територии в (и граничещи с) България: 2 морета (Егейско море /Бяло море/, Черно море); 11 реки (Ахелой, Бистрица, Вардар, Дунав, Искър, Места, Струма, Тимок, Тича, Топлица, Янтра); 5 планини (Витоша, Карнобатско-Айтоска, Осоговска, Родопи, Странджа /Парория/); 1 проход (Върбишки); 1 полуостров (Балкански); 1 местност (Рилската пустиня); 6 области (Благоевградска, Загоре, Пловдивска, Родопска, Средецка /Софийска/, Тракия); 36 града (Банско, Битоля, Варна, Велико Търново, Силистра /Дръстър/, Видин, Враца, Воден, Гоце Делчев /Аугуста ад Несгум, Нисия/, Габрово, Драма, Дуница, Каварна, Карвуна, Котел, Костур, Кюстендил /Велбъжд/, Мелник, Несебър /Месабрия, Месебрия, Месемврия/, Никопол, Охрид, Пловдив /Филипопол, Филибе/, Плиска, Преслав, Прилеп, Радомир, Русе /Русчук/, Русокастро, Самоков, Свищов, Скопие, София /Сердика, Средец/, Серес, Сливен, Струмица, Търново /Търновград/); шест села (Бер, Дебелт, Емона, Клокотница, Лютиброд, Скрино); 7 манастира (Елешнишки, Килифаревски, Куриловски, Мрачки [Пещерски /Оряховски – с. Пещера, Земенско (Радомирско)], Рилски, Сеславски, Суходолски); 11 епархии (Видинска, Драмска, Мелнишка, Охридска, Пловдивска /Филибелска/, Самоковска, Софийска, Серска, Скопска, Струмишка /Струмичка/, Търновска); 1 патриаршия (Търновска); 1 архиепископия (Охридска); една епископия (Сливенска); 5 храма („Св. Неделя”, „Св. Георги”, „Св. евангелист Лука”, „Св. Никола”, „Св. Св. 40 мъченици”).

II. Територии извън България: 1 океан (Атлантически Океан /Окиан море/); 10 морета (Адриатическо, Балтийско /Балтинско, Помариско, Балтско/, Бяло /Егейско/, Карско, Каспийско, Мраморно, Мъртво, Северно Бяло, Средиземно, Черно); 2 протока (Босфор, Дарданели); 13 реки (Волга /Болга/, Вардар, Горна Висла, Днепър, Днестър, Драва, Дунав, Ефрат, Морава, Сава, Сарандопор, Струмица, Тигър); 7 планини (Алтай, Арарат, Влахерски, Девич, Кавказ, Парория, Саул); 4 острова (Евбея, Лесбос, Родос, Тасос /Тасо/); 7 полуострова (Балкански, Галиполи, Касандра, Лонгоз, Пелопонес, Св. гора Атонска /Св. гори Афонския, Атонска (гора)/, Халкидически); 60 земи (Австразия, Азия, Албания, Америка, Армения, Африка, Близкият изток, Босна, Вавилон /Вавилония/, Вардарска Македония, Великоморавия /Моравия/, Византия /Източна Римска империя/, Влахия /Влашка, Влашко/, Влашко и Молдова /Двете Влахи, Молдо-Влахия/, Галицко-Волинското княжество, Германия, Гърция /Греция/, Дардания, Дунавия, Едем, Европа, Европейска Турция, Египет, Елбасанската (страна), Илирик /Илирия/, Иранско плато, Италия, Киевска Рус, Латинска империя, Маджарска земя /Унгария/, Македония, Мала Азия, Месопотамия, Мидия, Молдова, Никейска империя, Османска държава /Османска империя/, Остготско кралство, Охридска земя, Палестина, Панония, Полша, Римска империя /Римското царство/, Румъния, Русия, Св. гора Атонска /Св. гори Афонския, Атонска (гора)/, Сирия, Скандавия, Словакия, Сърбия /Сръбска земя/, Тракия, Трапезундска империя, Финикия, Франция /Франгия, Франкска държава, Французска страна, Френция/, Халдея, Ханаан, Хананско царство, Хърватия /Хърватско, Хършава/, Чехия, Юдейско царство); 16 местности (Атонска гора, Бабин дол, Бело поле, Босфора, Валдаейски възвишения, Голгота, Дарданели, Девича гора, Косово поле, Парория, Пчинска пустиня /Пшинска пустиня/, Сардика, Топлица, Фаран,

Хубави дъбове, Цин); 31 области (Банат, Белградска, Браничевска, Витания, Галилея, Далмация /Далматия/, Драчка, Епир, Захълмие, Зета, Злетово, Кутмичевица, Лакиния, Лехия, Лужица, Мачва, Месения, Метохия, Мизия /Мизия/, Моравско, Одринско, Охридска /Охридски (страни), Хоридска (страна)/, Паланечко, Помарания, Седмоградско, Серска, Срем, Тесалия /Теталия/, Тракия, Требине, Шумадия); 80 града (Адрианопол, Анкара, Бана Лука /Бана Лучина/, Бари, Белград /Београд, Белиград/, Бер /Верия/, Берлин, Берцестия, Битоля /Битол/, Браила, Брандбург /Бранденбург, Brandenburg, Brandibur, Brandisborsk, Brandisborsa/, Брус, Будапеща, Будим, Букурещ, Булгарофигон, Бурса, Вавилон, Велехрад, Велика Дрембица, Венеция, Версиникия, Виена /Беч/, Витлеем, Воден, Генуа, Девол, Демир Хисар /Демир Исар/, Сидерокастрон, Драма, Драч /Дурацо, Дурац/, Дубровник, Едерне /Одрин/, Елбасан, Енишехер /Енешехир/, Ерусалим, Естергом, Ефес, Жамблу, Загреб, Загория, Казань, Калипол /Галиполи/, Караферия, Катар /Котор/, Киев, Константинопол /Цариград/, Костур, Лариса /Ларса/, Санкт Петербург /Петроград/, Люблин, Марул, Меглия /Мъглен/, Москва /Москов/, Назарет, Наисиус /Ниш/, Одеса /Одесса/, Охрид /Юстиниановия град/, Дардания, Париж, Потсдам, Прага, Преспа, Прилеп, Рим, Серес, Силврия, Скопие, Славомир, Смедерево, Солун, Срем /Сремски Карловци/, Струмица, Трапезунд, Трикала, Флорина, Херсон, Шабац, Щип); 7 села (Басарабово /Бесарабово/, Епифат, Меглия /Мъглен/, Осиче, Плочник, Потук, Черномен /Чирмен/).

Географската карта на „История славяноболгарская ...” е преди всичко православноцентрична, защото фокусира вниманието на своите читатели / слушатели върху Светия полуостров Атон и Цариград.

Но тук има и още нещо, които заслужава по-специално внимание.

108 години преди Султанския ферман (1870), който узаконява етно-религиозното присъствие на българите в рамките на Османската империя и поставя началото на Българската екзархия (1870-1953), Св. о. Паисий Хилендарски – ако следваме данните, които ни сочи топонимията, регистрирана в „История славяноболгарская ...” – буквално предрича териториалните граници на България, установени след подписването на Санстефанския мирен договор (1878).

Ето какво е записано във въпросния ферман: „Духовната юрисдикция на Българската екзархия обема: Русенската, Силистренската, Шуменската, Гърновската, Софийската, Врачанската, Ловчанската, Видинската, Нишката, Пиротската, Кюстендилската, Самоковската, Велешката, Варненската епархия (без града Варна и без близо двадесетте села по крайбрежието на Черно море до Кюстенджа, чиито жители не са българи); Сливенския санджак без градовете Анхило и Месемврия; Созополската каза без селата по крайбрежието; Пловдивската епархия без самия град Пловдив, без града Станимака, както и без селата Куклен, Воден, Арнауткьой, Панагия, Ново село, Лясково, Ахлан, Бачково, Белащица и без манастирите Бачковски, Св. Безребреници, Св. Параскева и Св. Георги. Махалата Св. Богородица в град Пловдив ще влезе в Българската екзархия, но които от нейните жители не ще желаят да се подчинят на Българската църква и Екзархия, ще бъдат напълно свободни в това отношение. Подробностите за това ще бъдат уредени между Патриаршията и Екзархията според църковните обичаи, принципи и правила.” [12].

Българските градове, които споменава Светият монах, са: Банско, Битоля, Варна, Велико Търново, Силистра /Дръстър/, Видин, Враца, Воден, Гоце Делчев /Аугуста ад Нестум, Нисия/, Габрово, Драма, Дупница, Каварна, Карвуна, Котел, Костур, Кюстендил /Велбъжд/, Мелник, Несебър /Месабрия, Месебрия, Месемврия/, Никопол, Охрид, Пловдив /Филипопол, Филибе/, Плиска, Преслав, Прилеп, Радомир, Русе /Русчук/, Русокастро, Самоков, Свищов, Скопие, София /Сердика, Средец/, Серес, Сливен, Струмица, Търново /Търновград/.

Само присъствието на **БАНСКО**, **БИТОЛИЯ** и **НИШ** в тази българска топонимия, въведена в „История славяноболгарская ...”, когато България не е съществувала нито на географската, нито на политическата карта на Европа, са достатъчни основния да стигнем до извод, според който Св. о. Паисий Хилендарски е не просто пророк, а и създател на програмен исторически документ, върху който ще се гради не само Българското възраждане, но и целокупният национален идеал на България от края на XVIII в. до днес.

V. Морфологична систематика

Изследователската платформа на морфологичната систематика на езика на Св. О. Паисий Хилендарски, представена в петте разреза (Именен показалец: ИП /с. СВ. О. ПИС 112-124/; Географски показалец: ГП /с. СВ. О. ПИС 125-134/; Уплътнен тезаурус I: Т I /с. СВ. О. ПИС 135-171/; Уплътнен тезаурус II: Т II /с. СВ. О. ПИС 172-174/; Уплътнен тезаурус III: Т III /с. СВ. О. ПИС 175-187/), позволява да се направят следните заключения за динамиката на частите на речта, употребени в „История славяноболгарская ...”:

- СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА (Т I: 1019 + ИП: 1468 + ГП: 449) – общо: 2936;
- ГЛАГОЛНИ ФОРМИ (Т I: причастия: 853 + Т I: глаголи: 451) – общо: 1304;
- ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА (Т I: 750 + Т II: 151 + ИП: 50 + ГП: 136) – общо: 1087;
- ЧИСЛИТЕЛНИ ИМЕНА (Т III: 203 + ИП: 84 + ГП: 2) – общо: 289;
- НАРЕЧИЯ (Т III: 202 + ИП: 7) – общо: 209;

- МЕСТОИМЕННИЯ (Т I: 121) – общо: 121;
- ПРЕДЛОЗИ (Т III: 39 + ИП: 7) – общо: 46;
- СЪЮЗИ (Т III: 26 + ИП: 3 + ГП: 1) – общо: 30;
- ЧАСТИЦИ (Т III: 10) – общо: 10.

VI. Субектно-предикатно-обектна характеристика

Езикът на Св. о. Паисий Хилендарски демонстрира няколко характеристики, които би трябвало да бъдат погледнати и от синтактична гледна точка, тъй като само тя би могла да изясни динамиката, чрез която се осъществяват субектните, предикатните и обектните взаимоотношения в „*История славяноболгарская ...*”.

Езикът на Св. о. Паисий Хилендарски попада изцяло в обобщения контекст на т. нар. **дамаскинарска културна и езикова традиция в старобългарската литература** (даскал Недялко и синът му Филип, Йосиф Брадати, поп Пунчо, поп Тодор Врачански, йеромонах Роман, Никифор от Арабанаси, Теофан Рилски, даскал Тодор ...).

Към оня исторически момент – началото на втората половина на XVIII в. – друга традиция не е съществувала, макар че споменът за патоса на *Панонските легенди* за Св. Св. Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий, *житията* на Св. Климент Охридски, ораторското съчинение „*За буквите*” на Черноризец Храбър, поетичните съчинения на Св. Константин Преславски („*Азбучна молитва*”) и *житията* на Св. Патриарх Евтимий Търновски (Ил. 3, 13) е бил още жив.

Фактът, че Св. о. Паисий Хилендарски споменава с изключителен пиетет в „*История славяноболгарская ...*” имената на Светите братя и името на Св. Патриарх Евтимий Търновски, който е създателят на стила „плетение словес” в българската литература, е неоспорим аргумент в това отношение.

Но така или иначе конкретният езиков извор, който формира субектно-предикатно-обектното поведение на Паисиевия език, е дамаскинарската книжнина, която се поражда, развива и живее по нашите земи в продължение на приблизително девет века (IX-XVIII в.).

Първите преводи на съчинението на Йоан Дамаскин „*Точно изложение на православната вяра*” започват у нас още през IX в. [13]. Пряк продукт на подобен подход е философското съчинение „*Шестоднев*” на Св. Йоан Екзарх, което е изцяло базирано (чрез цитати и тълкувания) върху „*Точно изложение ...*” [14].

Тази традиция – да се превежда избирателно, но и тълкувателно – се запазва до средата на XVII в. в така наречените *Средногорски, Македонски, Рилски, Пазарджишки, Ломски и Родопски преводи* [15] на съчинението на византийския автор.

Отличителна езикова черта на тези дамаскини е **точното цитиране** на оригинала, което в случая означава точно цитиране на старобългарската езикова редакция на Св. Йоан Екзарх в нейния църковнославянски вариант, и **свободна религиозна-философска интерпретация** на местата, където текстът нарочно се синкопира, за да се появят приписките на преписвача. Към средата на XVII в. в тези приписки започва да се наблюдава и силно влияние на народните говори (поради липса на законотворна езикова уредба на тогавашния говорим и писмен български език, всеки е писал така, както е смятал за добре...), примесено със също толкова силно влияние на старобългарско-църковнославянската езикова традиция в старобългарската литература.

ТЪКМО СЪЛЪСЪКЪТ МЕЖДУ СТАРИЯ ЕЗИКОВ НОРМАТИВИЗЪМ, СЪЗДАДЕН ПРЕЗ XIV-XV В. ОТ СВ. ПАТРИАРХ ЕВТИМИЙ ТЪРНОВСКИ И КОНСТАНТИН КОСТЕНЕЧКИ (АВТОРИ НА ПЪРВАТА ПРАВОПИСНО-ЕЗИКОВА РЕФОРМА В СТАРАТА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА) [16], И ЛИПСАТА НА НОРМАТИВНА БАЗА НА ТОГАВАШНИЯ СЪВРЕМЕНЕН ГОВОРИМ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК, В КОЙТО ФЛЕКСИЯТА Е ОТДАВНА РАЗКОЛЕБАНА [17], ПОРАЖДА ЕЗИКА НА СВ. О. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ.

Тази гледна точка би могла най-сетне да „оправдае” в „*История славяноболгарская ...*” калейдоскопичната морфологична пестрота и „простота”: „*простим болгаром просто и написах*”: правомерно, но и неправомерно използване на падежните форми за родителен, дателен, творителен и местен падеж при имената (съществителни, прилагателни, числителни) и местоименията; употреба на старобългарско-църковнославянска лексика, но и отсъствието ѝ – особено в случаите, когато Св. о. Паисий Хилендарски е повече публицист, отколкото историк, стриктен преводач или компилатор на текстове от Цезар Бароний, Мавро Орбини, Христофор Жефарович ... [18].

Наблюдаемото генеалогично родство на българската класификационна мисъл в библиографознанието (теорията на библиографията) (Г. Шнайдер – Т. Боров [19]) прави перспективно специалното библиографоведско проучване на по-ранни взаимодействия на българската библиографска мисъл с „немската линия” в класификационните построения на библиографския хомеостаз – в частност, формираните в лоното на Атонската книжовна школа – най-големия културно-просветен център през XV-XVIII в. на Балканите с европейско значение, дал уникалния труд на Св. о. Паисий Хилендарски „*История славяноболгарская ...*”, чиято справочно-информационна база вписва българската и балканската история в световната. [20]

Следва да се обърнем към библиографския пример от епохата на схоластиката и ранния хуманизъм в Германия от края на XV и началото на XVI в. [21] – към последния по време на съставяне библиографски

речник за църковните писатели: „Книга за църковните писатели” [22, 32], подготвен от абата на манастира в Шпонхейм Йоан Тритемий (Тритенхем, Тритенхемски) (Johannes de Trittenhem /1462-1516 г./). Този труд е кумулация на библиографската патрология (историята на Христовата църква) и е издаден като първи печатен библиографски труд в Базел през 1494 г., продължаващ до края на XV в. работите на предшествениците в областта на жанра (биобиблиографския речник): блажения Йероним Стридонски (Hieronymus Stridonus /340(?)-420 г./) [23], презвитер Геннадий Марсилски (Gennadius Massiliensis /(?)-492 г./) [24], епископ Исидор Севилски (Isidorus Hispalensis /560(?)-636 г./) [25], архиепископ Илдефонсо Толедски (Ildefonsus Toletanus /607-667 г./) [26], монаха Зигеберт от Жамблу (Sigebertus Gemblacensis /1030-1112 г./) [27], „Анонима от Мелк” [28], монаха Петър Дякон (Petrus Diaconus /1107-1159/) [29], монаха Хонорий Отенски (Августодунски) (Honorius Augustodunensis /1080-1151/) [30], каноника Хенрих Гентски (Henricus Gandavensis /1217-1293 г./) [31] ...

Особената ценност на биобиблиографския труд на Йоан Тритемий [32] – като кумулиращ библиографската патрология – се проследява в неговите преиздания (през 1512 г. в Париж и през 1531 и 1546 г. в Кьолн). Последното от тези преиздания като паметник на епохата се появява през 1718 г. в Хамбург и е дело на ерудита Й. А. Фабрициус (Fabricius, J. A. /1668-1736 г./) ...

Очевидно е, че някои от тези издания – както и ръкописните им първоизточници (вж: по-горе), структуриращи труда на Йоан Тритемий – е имал пред погледа си Св. о. Паисий Хилендарски, композирайки „История славяноболгарская ...” в духа на световната библиографска патрология, обозначавайки по този начин способ за периодизацията на българската история в съответствие със световната, съотнасяйки историята с библейския прочит ... [33]

Явно е, че направените наблюдения на вторичнодокументалния хомеостаз на планетата, в който са вкоренени класификационните построения във връзка с генезиса на теорията на библиографията в Западна Европа през XVIII-XXI в. [34], имат съществено значение не само за установяването на коинциденцията на историята и теорията на библиографията, но и за декодиране на когнитологичното ниво на послание на знаменити трудове – както е „История славяноболгарская ...” за българската нация – като пръв граждански кодекс на България, вписващ националната ни история в световния историко-културен и информационен поток, осъзнаван като съкровищница ... [35]

Доказано е, че Св. о. Паисий Хилендарски застъпва основните морфологични особености преди всичко на църковнославянския език. Църковнославянското влияние се доказва чрез употребата на падежни форми при имената (съществителни, прилагателни, числителни) и местоименията [36].

Употребата на падежните форми в Паисиевата „История ...” не е напълно изследвана. Но е повече от очевидно, следвайки превода на акад. Й. Иванов, че Паисий не е последователен в тяхната употреба (поради липсата на нормативна уредба на българския книжовен език към оня исторически момент, в тази „непоследователност” има повече обективен, отколкото субективен контекст).

Навсякъде се усеща стремежът на Св. о. Паисий не само да компилира, но и да калкира „просто” за „простите българи...”.

Тази своеобразна негова граматика сякаш е стилизираща говоримия български език на фона на тежките църковнославянски граматически правила. Светият монах е създавал структура върху структурата – все още неясна и трудноразбираема както за граматичите, така и за неуките българи от онова време.

Св. о. Паисий е създавал този език със съзнанието, че не толкова езикът, колкото **обобщеното – хуманитарно-религиозно, патрологично – послание е по-важно в неговата „История славяноболгарская ...”**.

Смесването на все още неизяснените граматически правила, пулсиращи в народните говори, с установените църковнославянски езикови парадигми би трябвало да ни насочва и в една друга, все още неизследвана посока – върху църковнославянския езиков пласт, който вече е архаичен за времето си, **Св. о. Паисий Хилендарски наслагва нерегулацията „нормативизъм” на актуална българска реч, която по-късно ще се окаже в основата на бъдещите граматика ...**

В този смисъл **в Паисиевия език е снет и пророчески езиковедски акт**, който ще бъде осъзнат и последван от такива книжовници и просветители като Св. епископ Софроний Врачански (1739-1813), Йоаким Кърчовски (1750-1820), Кирил Пейчинович (1770-1845), Петър Берон (1795-1871), Иван Богоров (1821-1892) и др.

На практика „История славяноболгарская ...” е засега единственият цялостно запазен и научно обговорен исторически документ, който регистрира народностната основа на прехода на българския език от синтетизъм към аналитизъм, започнал някъде през XII и завършил окончателно през XIX в.

Присъствието на тогавашната новобългарска аналитична основа (отсъствие на падежи при имената и местоименията) в езика на Светия монах, съчетана със синтетизма (присъствие на падежи при имената и местоименията) на църковнославянския език, на практика регистрира демократична – и модерната за времето си – езикова база, структурираща фонетичното, морфологичното и синтактичното своеобразие на Паисиевия език.

VII. Себепознанието като личностен модел за опознаването на света

Моделът на света, който изгражда в своята „История славяноболгарская ...” Св. о. Паисий Хилендарски – освен

всичко, което вече знаем за него от историци, филолози, етнологзи, етнографи – е и **личностен модел за опознаването на този свят**.

Не трябва да пропускаме това важно обстоятелство, тъй като личностният модел за света по същество обозначава границите на трансформация на един личностен човешки опит в система от значения, които структурират вид социално поведение.

Ако насочим вниманието си към **личностния модел за света на Хилендарския монах**, вземайки образци от неговото **словно богатство**, бихме отворили изход към друг дискурс: **в каква конкретна информационно-комуникативна (субектно-предикатна-обектна) ситуация** са се намирали **пишещият / говорещият** (т.е. субектът) на „История славяноболгарская ...” и **четящият / слушащият** (т.е. обектът) на „История славяноболгарская ...”, какви духовни и естетически потребности са имали **ЕДИНИЯТ** и **ДРУГИЯТ**.

Във взаимоотношения **пишец / говорец** и **четящ / слушащ** (тази вечна диада) личностният аспект на интерпретация структурира отношения, които допълнително напластяват, интерферират значения, правила, закономерности, мотиви, идващи от други дискурси във времето и пространството (от средата на XVIII до началото на XXI в.).

Забележете: и тогава, и днес някой продължава да има духовна потребност и от физическо съприкосновение с думите на Св. о. Паисий Хилендарски, след като текстът – почти 250 години – продължава да се преписва и на ръка (**конкретния случай това са студентите от Студентското научно общество при УНИБИТ**).

Отдавна никой не се интересува от това, дали – следвайки текстове на Христофор Жефарович, Мавро Орбини, Цезар Бароний ... – в „История славяноболгарская ...” е скрит откровен компилативен акт на един самоук български историк от зората на Българското възраждане.

Ние продължаваме да четем, препрочитаме, наизустяваме и преписваме тази „История славяноболгарская ...” със същото възхищение и богоговение, с каквито са я преписвали и разпространявали Св. епископ Софроний Врачански и много други ...

Ние продължаваме, четейки и преписвайки текста на „История славяноболгарская ...”, да се идентифицираме **като народ**, а не като население, обитаващо някаква част от Балканския полуостров ...

Очевидно има нещо в диханието на текста на „История славяноболгарская ...”, което все още ни интегрира, диференцира и контролира във времето.

Ето в каква динамика са употребени някои думи в „История славяноболгарская ...”: **българин, българите, българска, българската, български, българските, българския, българският, българското** (общо: 505 пъти); **род, рода, роде, родители, родослов, родослова, родословие, родство, родът** (общо: 174 пъти); **Света, Светата, Свети, Светите, Светия, Светият, Свето, Светото** (общо: 162 пъти); **свет, свети, светец, светеца, светии, светител, светци, светците, свещеник, свещеникът, свещеници, свещениците** (общо: 94 пъти); **България** (общо: 83 пъти); **народ, народа, народът** (общо: 80 пъти); **Бог, Бога, Божи, Божие, Божието, Божиите, Божия, Божият** (общо: 76 пъти).

Само тази лексикална отсечка създава комуникативна ситуация, породена от **общо 1174 звукови комплекса**, където думите **България, българският народ [род]** (*пресметната, тази комбинация присъства общо 842 пъти*) са така структурирани в синтагмите, че да внушат на **читателя / слушателя** идеята за преинтегриране в християнския свят – чрез думи като **Бог, Божие, Свети, светец, свещеници** (*пресметната, тази комбинация присъства общо 332 пъти*), – за да се възкресят, възродят и върнат към нов живот **представите на българина за род, родина и гражданско самосъзнание**.

Чрез тези думи заветите на **Светите Константин-Кирил Философ, архиепископ Методий, архиепископ Климент, Горазд, Наум, Ангеларий, Сава, Патриарх Евтимий Търновски** възкръсват, за да премоделират завинаги един изначален универсален комуникативен акт: **СЕБЕПОЗНАНИЕТО**.

Забележителното откритие на Св. о. Паисий Хилендарски – ПЪТЯТ КЪМ СЕБЕПОЗНАНИЕТО – е ренесансово и просветителско едновременно.

По своята значимост то е и **историческа даденост (реликва), но и изначален нормативно-регулативен информационно-комуникативен акт.**

„История славяноболгарская ...” е и художествен трактат, и историческо есе, и езиковедско пророчество, и философско-етически трактат на универсалното хуманитарно знание на един Свят монах, но заедно с това е и: **Първият граждански кодекс на България, който връща мястото на България на картата на световния историко-културен процес**, съизмервайки висотата на българското национално самосъзнание с делото на Светите Константин Кирил-Философ, архиепископ Методий и патриарх Евтимий Търновски.

ВСИЧКО ТОВА Е РЪКОПОЛОЖЕНО ОТ СВЕТИЯ МОНАХ В ОСНОВАТА НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ, УЗАКОНИЛО СВОЕТО ЦИВИЛИЗАЦИОННО ПРИСЪСТВИЕ В БЪЛГАРСКОТО И ЕВРОПЕЙСКОТО ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ ПОСРЕДСТВОМ ПРАВСТВЕНАТА СЪЩНОСТ НА ХРИСТИЯНСКОТО РЕЛИГИОЗНО УЧЕНИЕ ЗА ТРИЕДИННИЯ БОГ (ОТЕЦ – СИН – СВЕТИ ДУХ) (Ил. 4-б).

VIII. Онтология

Семантичните основания, свързани с употребата на съществителните нарицателни „истина”, „правда”, „право” и прилагателните имена „прав”, „праведен”, „праведните”, „праведния”, „праведният”, „прави” и „право” в „История славяноболгарская ...”, ни насочва най-вече към факта, че авторът на „История славяноболгарская ...” поставя обикновено понятията *истина* и *правда* (и производните от същата коренна морфема /прав/: *право, прав, праведен, праведните, праведния, праведният, прави, право*) в общ категориален контекст: истинността на историческите факти е относителна, а не абсолютна даденост, от една страна и от друга – духовният дискурс на истинността се крие и в правотата на християнската религия.

Тук *истина* и *правда* са контекстови синоними, заради което те трябва да се възприемат като единородни понятия.

Ако *истината* има своите физически измерения в конкретното време и пространство (историческите извори, които е използвал Св. о. Паисий Хилендарски /Зигиберт от Жамблу, Мавро Орбини, Христофор Жефарович .../, но и времето, в което е живял йеромонахът /средата на XVIII в./), то истината – но вече осъзната като стремеж към Правата (праведната) вяра, т.е. към християнското учение за Триединния Бог (Отец, Син, Свети Дух) – има ортодоксални, извечни, изначални комуникации с миналото, настоящето и бъдещето на световни цивилизационни процеси, неотменна част от които е и еволюционната историческа съдба на българския народ.

Истината в „История славяноболгарская ...” е екзистенциалното стъпало към *правдата*, защото *правдата* се съхранява по *право* от *праведния/праведните* в *правотата* на същинската *истина*, съдържаща се в християнското учение.

В концепцията на Св. о. Паисий Хилендарски човекът прави *истината* и *правдата* за история, за да съхрани чрез представите си за изначалното мироздание и понятието *Слово (Бог – Бог-Син)*, защото тъкмо чрез *Слово[то]* авторът на „История славяноболгарская ...” връща към нов живот представите на българина за история, език, род, родина, национален идеал.

Затова в „История славяноболгарская ...” *любовта* към *Словото* е равнозначна не само на *любовта* към България, но и на *любовта* към *истината* (която в това историческо съчинение е еквивалентна на *любовта* към Триединния Бог).

В описания смисъл „История славяноболгарская ...” е и светско, и религиозно четиво.

Освен че твори първия граждански кодекс на България, Св. о. Паисий Хилендарски едновременно създава и: **ЖИТИЕОПИСАНИЕ НА ДЕЙЦИТЕ НА ИСТОРИЯТА, РЕНЕСАНСОВ ТРАКТАТ, КАТЕХИЗИС.**

Очертаните тук линии, разкривани чрез морфологичен системно-структурен анализ на езика на „История славяноболгарская ...”, позволяват да се наблюдава на рудиментарно ниво характера на удивителна синкретична полифоничност на този забележителен паметник на писмената култура.

IX. Синтактика на морфологичния и лексикалния дейкис

Направеният тук анализ (I-III фрагменти на тезауруса на езика на Св. о. Паисий Хилендарски) позволява данните (по тезауруса) да бъдат оценени като лингвистична философско-информационна картина на **морфологичното проучване на езика на Св. о. Паисий Хилендарски**.

Обобщената представа за езика на Св. о. Паисий Хилендарски и неговата **синтактика (Субект [принадлежащ на пишещия / говорещия] + Предикат [принадлежащ на писаното / говореното слово] + Обект [принадлежащ на този, за когото е предназначена „История славяноболгарская ...”: читателя / слушателя])** имплантира такава **субектно-предикатно-обектна характеристика** в „История славяноболгарская ...”, която може да обедини в надтекстовите си послания **три семантични вектора**, позволяващи да тълкуваме историческото съчинение на Св. о. Паисий Хилендарски като:

- ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗЕН ТРАКТАТ;
- ИСТОРИЧЕСКО ЕСЕ;
- ГРАЖДАНСКИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ;
- НАЧАЛО НА ТОТАЛНАТА ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ НА ПИСМЕНИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК;
- ИЗГРАЖДАНЕ НА ОСНОВИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ НАЦИОНАЛЕН ИДЕАЛ.

Тези пет вектора изграждат динамичната морфологична (на лексикологично ниво) структура на езика на „История славяноболгарская ...”, който съответства на световния историко-литературен процес, пронизан от ценностите на християнския хуманизъм, родовата чест и националното самосъзнание.

Същата тази морфологична и лексикална пъстрога би трябвало да премоделира обективирания в историческото време (XVIII-XXI в.) хоризонт на очакване към „История славяноболгарская ...”.

Тук философските, религиозните, историческите, художествените, но и езиковите проявления на личността Св. о. Паисий Хилендарски са във всички пластове на философското и религиозното познание.

Това е изключително модерна за времето си синтагматична конструкция, която обговаря **и минало, и настояще, и бъдеще, но в сложно диалектическо единство.**

Затова в „*История славяноболгарская ...*” дискурсът на българската история е – едновременно (!) – **и минало, и съвремие, но и път към постигане на мечтаното бъдеще: „Внимавайте вие, читатели и слушатели, роде български, които обичате и имате присърце своя род и своето българско отечество и желаете да разберете и знаете известното за своя български род и за вашите бащи, прадеди и царе, патриарси и светии как изпърво са живеели и прекарвали. За вас е потребно и полезно да знаете известното за делата на вашите бащи, както знаят всички други племена и народи своя род и език, имат история и всеки грамотен от тях знае, разказва и се гордее със своя род и език”** [37].

... През 1762 г. Жан Жак Русо публикува своята книга „*Общественят договор*”, която се смята за теоретична основа на правото във Франция и в света.

... През същата 1762 г. Св. о. Паисий Хилендарски завършва своята „*История славяноболгарская ...*”, която чрез думите **род, родина, история** и словосъчетанието **български език** се превръща в **ПЪРВИЯ ГРАЖДАНСКИ КОДЕКС НА БЪЛГАРИЯ**

Това съвпадение, извлечено от субектно-предикатно-обектните характеристики на „*История славяноболгарская ...*”, по неоспорим начин потвърждава факта, че **СВ. О. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ Е ЕДИН ОТ НАЙ-МОДЕРНО МИСЛЕЩИТЕ РЕФОРМАТОРИ, ЖИВЕЛИ В ЕВРОПА ПРЕЗ СРЕДАТА НА XVIII В.**

ОНТОЛОГИЧНАТА, ЛЕКСИКАЛНАТА, МОРФОЛОГИЧНАТА И СИНТАКТИЧНАТА ИНФОРМАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕЗИКА НА СВ. О. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ В „ИСТОРИЯ СЛАВЯНОБОЛГАРСКАЯ...” РАЗКРИВА ИНТЕЛЕКТУАЛНО-КОМУНИКАТИВЕН АКТ, КОЙТО Е КОНКРЕТНА ПРОЯВА НА РЕФОРМАТОРСКИ МОДЕЛ, РАЗИСКВАЩ УНИВЕРСАЛНИТЕ ПРОБЛЕМИ НА МОДЕРНАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ: ЕЗИК – РОД – РОДИНА – ЧОВЕЧЕСТВО.

Именно този акт осъществява установения информационен код на семиозата на народната езикова култура, доразвита и озаконена от творците на българското изящно слово (Св. Св. Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий, Св. архиепископ Климент Охридски, епископ Константин Преславски, Черноризец Храбър, Йоан Екзарх, Св. Патриарх Евтимий Търновски, Константин Костенечки, Йосиф Брадати, Св. о. Паисий Хилендарски, Св. епископ Софроний Врачански, Петко Р. Славейков, Любен Каравелов, Христо Ботев, Иван Вазов, Пенчо Славейков, Йордан Йовков, Гео Милев, Николай Лилиев и др.) (*Ил. 9-13*) **КАТО ГРИЖА ЗА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК** [38].

Ролята на Св. о. Паисий Хилендарски е мисионерска в установяването на посочения информационно-комуникативен код. Йеромонахът съединява в семиозиса на своя език онтологични черти, моделиращи смисъла на взаимодействието между интелектуалния акт, реализиран в „*История славяноболгарская...*”, и историята на българския народ като част от историята на човешката цивилизация. (*Ил. 14-15*).

Х. Интериоризация и екстериоризация

„*История славяноболгарская...*” обозначава възродената представата на българите за цивилизацията.

Както „*Общественят договор*” на Жан Жак Русо оказва силно влияние върху дейците на Френската революция, така и *Паисиевият* труд въздейства на идеолозите на Българското възраждане.

Тези две творби се интериоризират и екстериоризират специфично, но заедно с това – закономерно, синхронно, установявайки помежду си диалогични съответствия.

Нравствените ценности, които Св. о. Паисий Хилендарски и Жан Жак Русо откриват в субективно-личното преоценяване на света, поражат творчеството на Петко Р. Славейков, Христо Ботев, Иван Вазов, Пею Яворов и Пенчо Славейков, учението на А. Смит /A. Smith, 1723-1790/, философската антропология на Ем. Кант /I. Kant, 1724-1804/ и съзнанието за волята – разумна по своята природа и източник на нравственото начало (Г. В. Ф. Хегел /G. W. F. Hegel, 1770-1831/, Ф. В. Й. Шелинг /F. W. J. Schelling, 1775-1854/, И. Г. Фихте /J. G. Fichte, 1762-1814/)...

От подобна идейно-философска линия тръгват такива учения като „волунтаризма” (А. Шопенхауер /A. Schopenhauer, 1788-1860/) и „философията на живота” (В. Дилтей /W. Dilthey, 1833-1911/) ...

Знанието за език, род, родина, нравственост и човечество се превръща в двигател на съвременната модерна цивилизация.

Независимо от това, как ще възприемаме – теоретизирайки – нейните стадии на трансформация (като класически, неокласически, информационни, знаниеви ...), трябва да осъзнаем, че тук основната интелектуална доминанта е преди всичко стремежът към постигане на универсална представа за човешкото мироздание – и като хоризонт на очакване, и като генезис, и като процес, и като насоченост...

Универсална представа за човешкото мироздание става генераторът на Новата цивилизация.

И в ПРОЦЕСА, и в ГЕНЕЗИСА, и в НАСОЧЕНОСТТА НА ЗНАНИЕТО НА НОВАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ осмисляме днес приноса на Св. о. Паисий Хилендарски, който е един от архитектите ѝ, изграждайки я като МИСЛОВНА, ЕЗИКОВА, СИМВОЛНА. Защото НА БУДНИТЕ, А НЕ НА СПЯЩИТЕ ПОМАГА ПРАВОТО (*лат.*: „Vigilantibus, non dormientibus subveniunt iura”) ...

Бележки и цитирана литература

1. **Професор Юрий Михайлович Лотман.** // *Cor cordium* : Портрети учених в стиле интервю / Ведет беседы, авт. предисл., преамб. и примеч. А. Куманова ; Лит. ред. А. А. Соловьев ; Библиогр. ред. И. Л. Климов ; Худож. фотопортр. С. Я. Мицевич ; Худож. оформл. Н. В. Скородум ; [Рец.: А. В. Мамонтов]. – Санкт-Петербург, 1994, с. 17. – *Посв.: Памяти апостола болг. библиозр. ... Т. Борова, личност которого воплощает собою ее прошлое, настоящее и будущее.*
2. **Вж:** **Tabula Gratulatorum** [I] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005-2007 (NN 1-72) / [Състав. А. Куманова ; Библиогр. ред. М. Максимова.] // *Тр. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. I, 2008, с. 7-16.* – 72 ном. назв. – *Без подтис.* и съотв. *публ.* във всеки пореден том на *изд.* : Т. II, IV-VII.
3. **Трудове на Студентското научно общество при УНИБИТ (до 30.09.2010 – СВУБИТ)** : Т. I- / Отг. ред. С. Денчев ; Ред. кол. А. Куманова – глав. ред. и др. ; Състав. А. Куманова и др. ; Науч. ред. Н. Казански и др. ; Ез. и граф. ред. Н. Василев. – София : За буквите – О писменехъ, 2008- .
4. **Св. о. Паисий Хилендарски.** История славяноболгарская ... [: Ръкоп. кн. : Препис на ръка] / Студентско науч. о-во при Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технол. – 612 с. – Текст на 1-326 (108) с. – Всяка стр. е с по 25 разграфени реда и три равномерни вертикални полета; в централното поле е препрест на ръка на знаменития първоизточник, направен със син химикал; в страничните полета са преписани допълнително думите на текста, като се съблюдават следните правила за съответните граматически категории: съществителните са изписани със син химикал, причастията и глаголите – с червен, прилагателните – със зелен, местоименията – с черен.
На 326 (108) с. – приписка: *Този препис е първият, направен от Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии и е завършен на 22 май 2009 г. – в навечерието на 24 май – Деня на българската просвета и култура.* Ръкоп. книга е подвързана с винен на цвят кадифен плюш, украсен със златисти и винени на цвят копринени гайтанени шнурчета, обграждащи високотехнологична и в златист цвят плочка с надпис, направен с винени букви: *Препис на „История славяноболгарская ...“ на Отец Паисий Хилендарски, направен в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии по време на неговия Ректор – проф. д.ик.н. Стоян Денчев (22, 5 X 16 см).*
Срв.: **Свети** отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская ... : Информационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог С. Денчев ; Науч. ред., историография, коментар, именен показалец, географски показалец М. Куманов ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис А. Куманова ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис) Н. Василев ; Терминолог. ред. Е. Томова, Д. Ралева, В. Велев ; Справочно-информ. ред. М. Максимова, Ц. Найденова, А. Даскалов ; Рец.: И. Теофилов, Н. Казански. // *Тр. на Студентското научно общество при УНИБИТ (София), Т. VI, 2011, с. 1-208 СВ. О. ПИС* : ил. (Факлоносци ; II).
Юбил. изд., посв. на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Университет по библиотекознание и информ. технол.
Изследв. „Свети отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская ... : Информационен код ...” е публ. и в моногр. вид.
5. Текстът е предаден на съвременен книжовен език по Зографския ръкопис, обнародван от **акад. Йордан Иванов: История славяноболгарская, собрана и нареждана Паисием иеромонахом...** / Стъпки за печат по първообраза **Йордан Иванов.** – София, 1914.
Цит по изд.: [Св. о.] **Паисий Хилендарски.** Славяно-българска история : 1762-1962 / Под ред. на Петър Динев. – София : Бълг. писател, 1963. – 148 с. : с ил., факс.
Издава се за 200-год. от написването ѝ.
6. **Бахтин, М. М.** *Формы времени и хронотопа* в романе : Очерки по исторической поэтике [1937-1938 гг.; 1973 г.] // *Бахтин, М. М. Вопросы литературы и эстетики : Исслед. разн. лет.* – Москва, 1975, с. 289.
7. *Срв.* с основните от битувашите безброй изд. на „История славяноболгарская ...” и съпътстващи ги публ.: [Св. о.] **Паисий Хилендарски.** История славяноболгарска ; Предадена на новобълг. ез. от Петър Динев. – София : Стандарт Нюз, 2008. – 140 с. : с ил., факс. Пълното име на Б. Димитров е Божидар Димитров Стоянов. – Съдържа и Беловата на История славяноболгарска / Божидар Димитров ; Част от фототип. изд. на Паисиевия автограф. – Кн. се разпространява с в. Стандарт. [Св. о.] **Паисий Хилендарски.** История славяноболгарска. – 59. изд. – София : Дамян Яков, 2006. – 128 с. – (Училищна библиотека) I. изд. 1898 със загл. История славяноболгарска 1762 на изд. Хр. Г. Данов-Пловдив в сер. Трем на българската словестност ; Св. I. – Съдържа и Паисий Хилендарски и неговата История славяноболгарска / Веселина Димитрова. [Св. о.] **Паисий Хилендарски.** История славяноболгарска 1762 : Препис-белова на Паисиевия автогр. ; Предадена на новобълг. ез. от Петър Динев ; Студии Божидар Димитров, Надежда Драгова. – [2. фототип. изд.] – София : Бълг. бестселър – Нац. музей на бълг. кн. и полиграфия, 2004. – 417 с. – (Поредица Българското образование през вековете ; 2)...
8. Въведено от един от основоположниците на съвременната семиотика (*гр.*: semeiotike – учение за знаците; semeion – знак), основателя на прагматизма, американския логик **Ч. С. Пърс** (1839-1914) основно понятие в неговата семиотична теория за характеристиката на знаковите процеси (*англ.*: semiosis) или сигнификацията (значението) и комуникацията, знаците, но и символите – триадата на елементарното знаково отношение: обект – знак – интерпретант (която не може да се сведе по никакъв начин до действието по двойки!).
Сотр.: **Charles S. Peirce.** // *CP 5.314* (Система за класифициране на непубликуваните ръкописи на Ч. С. Пърс.
9. **Еко, Умберто.** *Език, власт, сила* / Прев. от ит. Стефан Тафров. // *Съвременник*, 1988, N 3, с. 410.
10. *Гр.*: thesauros – *букв.*: съкровище – запис; 1) в *лингвистиката*: речник на езика с пълна смислова информация; 2) в *информатиката*: пълен систематизиран набор от данни за някаква област на знанието, позволяващ на човека или изчислителната машина да се ориентира в нея.
11. **Андрейчин, Любомир.** Из Историята на нашето езиково строителство. – София, 1986, с. 173-175.
12. **Документи** и материали за историята на българския народ. – София, 1969, с. 162-164.
13. **Икономова, Ж.** Йоан Екзарх. // *Строители* и ревнителите на родния език. – София, 1982, с. 48-55.
14. **Чолова, Ц.** Шестодневът на Йоан Екзарх като извор на историята на България. – София, 1978.

15. **Цонев**, Б. История на българския език. Т. 1. – София, 1984, с. 229-257.
16. **Андрейчин**, Л. Паисий Хилендарски. // *Строители* и ревнители на родния език. – София, 1982, с. 80-88.
17. **Динев**, П. Евтимий Търновски. // *История* на българската литература. Т. 1. – София, 1962, с. 286.
18. *Вж по-подробно*: **Андрейчин**, Л. Из историята на нашето езиково строителство. – София, 1986, с. 173-182.
19. *Вж*: **Куманова**, А. Введение в гуманитарную библиографию [CD-ROM] : Библиографовед. исслед. : Курс лекций по общ. библиографоведению : [Ч. I-II] / Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий (Болгария), Санкт-Петербург. гос. унив. культуры и искусств (Россия). – Ново изд. – София : Гутенберг, 2007. – [1358 с.] (42,1 МВ): Ч. I. Философско-научоведческая картина гуманитарного знания. – 1. изд. – Санкт-Петербург, 1995. – 252 с.; Ч. II. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии : Библиографовед. исслед. – 1. изд. – София, 2005. – 1106 с. – *Публ.* и в: <<http://www.svubit.org>>; **Куманова**, А. Класификационни построения на англо-американското библиографознание. Съотносимост с кириллическите библиографоведски концепции и „немската линия” в развитието на библиографията през XVIII-XXI в. (Историко-културен феноменологичен каркас на информ. ризома: I фрагмент). // [Седма] VII национална научна конференция с международно участие „България – кръстопът на култури и цивилизации”, 1.11.2009 г., София, Нац. дворец на културата: Фрагмент. – София, 2010, с. 139-1 – 139-18. – Библиог.: 56 ном. назв. в систем.-азб. вид и 13 ном. бел.; **Куманова**, А. Класификационни построения евро-американското библиографоведения XVIII-XXI веков : Историко-културный феноменологический каркас информ. ризомы. // *Историко-библиографические исследования* : Сб. науч. трудов : Вып. 11 / Рос. нац. библ. – Санкт-Петербург, 2008, с. 7-106. – 265 ном. загл. в систем.-азб. ред.; **Куманова**, А. Универсалната библиография от втора степен с международен обхват – ретроспективният многостепенен пътеводител по информационната среда на планетата : Т. Боров – „Пътя към книгите” (Историография. Хронотоп. Феноменология. Теория) : Изслед. / Библиогр. ред. **Н. Казански** ; Рец.: **С. Денчев**, **Ж. Стоянов** ; *Посв. ... Т. Боров*. – София : Гутенберг, 2007. – 73 с.
20. Подобна работа прави по-дълбоки представите ни за нашата естествена вкореност в единния библиографски процес на планетата, в чието моделиране участваме и ние – българите чрез „История славянобългарская ...”.
21. *Срв.*: *цит. в бел. 19* изд.: Введение ... Ч. I. 1995, с. 41-45.
22. *Пак там*: Введение ... Ч. II. 2005; 2007, с. 378-383.
23. *Пак там*, с. 351-353.
24. *Пак там*.
25. *Пак там*, с. 357-358.
26. *Пак там*.
27. *Пак там*, 360-361.
28. *Пак там*.
29. *Пак там*.
30. *Пак там*.
31. *Пак там*.
32. **[Johannes] Johannes [Johannis] de Tritthem [Tritemij]**, abbas Sponhemesis. Liber de scriptoribus ecclesiasticis. – Basileae : Amerbach, 1494. – [VI], 140 f.
 Тр. на Йоан Тритемий „*Кн. за църковните писатели*” е първият печ. библиогр. тр.
 През 1512 г. кн. е преизд. в Париж; през 1531 и 1546 г. (в доп. и поправено изд.) е публ. в Кьолн; през 1718 г. изд. излиза в Хамбург като паметник на епохата – публ. е от ерудита **Й. Фабрициус** в състава на „*Bibliotheca ecclesiastica*” (*Bibliotheca Ecclesiastica, in qua continentur de scriptoribus ecclesiasticis S. Hieronymus cum veteri versione Graeca quam vocant Sophronii, et nunc primum vulgatis editoris notis, Hieronymus cum Eusebio accurate conferentibus: adjunctis praeterea castigationibus Suffridi Petri et J. Marcinae, nec non integris Erasmi, Mariani Victorini, Henr. Gravii, Aub. Miraei, With. Ernesti Tentzelii et Ern. Salomonis Cypriani annotationibus. Appendix de vitis Evangelistarum et Apostolorum, Graece et Latine. Appendix altera, quae fertur jam sub titulo Hieronymi de duodecim Doctoribus, jam sub nomine Bedae „De Luminaribus” ecclesiae. Gennadius Massiliensis, annotatis lectionibus codicis antiquis corbejensis et subjunctis variorum notis, Suffridi Petri, Aub. Miraei, E. Sal. Cypriani. S. Isidorus Hispalensis. Ildefonsus Toletanus. Honorius Augustodunensis. Sigebertus Gemblacensis, appendices Juliani ac Felicis Toletani et tertia Anonymi ad Isidorum et Ildefonsum. Henricus Gandavensis. Anonymus Mellicensis a R. P. Bernarndo. Pes nuper vulgatus. Petrus Casinensis de viris illustribus monasterii Casinensis, cum Supplemento Placidi Romani et Jo. Baptistae Mari annotationibus. Jo. Trithemii Abbatis Sponhemensis. Liber de S.E. cum notis editoris Aub. Miraei Auctarium de S.E. et a tempore, quo desinit Trithemius, de Scriptoribus saeculi XVI, et XVII. Libri duo.* / Curante **Jo. Alberto Fabricio**. – Hamburg : Felginer, 1718. – 228 S.).
 За детайлното библиогр. описание на всеки от *цит.* източници в тр. на Йоан Тритемий *вж цит. в бел. 19* изд.: Введение ... Ч. II. 2005, 2007, с. XVI-LXVII.
33. *Срв.*: **Sigeberti Gemblacensis** Chronographia / Ed. D. Ludowicus Conradus Bethmann, MGH, SS, VI, [268-374], p. 3266-3271. // *Извори* за българската история, 12 [Латински извори за история на България, 3]. – София, 1965, с. 42.
Вж: **Sigebertus Gemblacensis**. Liber de scriptoribus ecclesiasticis (**Fabricius**, J. A. Bibliotheca ecclesiastica. – Hamburg, 1718, p. 93. – *вж N 31*). // *Migne*, J. P. Patrologiae : Curs. compl. Ser. Latina (MPL) : T. CLX. – Paris, 1880, col. 547-592 : NN 720-860 + *Index*.
 Текстолог. несвършена *публ.* на *ръкоп.* биобиблиогр. речник „*Кн. за църковните писатели*” на монаха **Зигеберт от Жамблу** – библиогр. паметник от XI в. ; *публ.* през 1494 г. в Базел биобиблиографски речник на „*Кн. за църковните писатели*”, подготвен от учения – абат Йоан Тритемий, кумулиращ в едно и продължаващ до края на XV в. работите на предшествениците в областта на жанра (биобиблиографския речник на църковните писатели) и на тр. на Зигеберт от Жамблу.
 През 1718 г. тр. е *публ.* от **Й. Фабрициус** – *вж*: **Verner**, M. M. Johann Albert Fabricius : 18th century scholar a. bibliogr. [1966]. // *Essays on bibliography* / Comp. a. ed. by V. J. Brenni. – Metuchen, 1975, p. 410-425.
34. *Вж*: докл. на **А. Куманова**, представен на VIII национална научна конференция с международно участие „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век” – София, 1.11.2010: „Класификационни построения във връзка с генезиса на теорията на библиографията в Западна Европа през XVIII-XXI в. (Историко-културен феноменологичен каркас на информационна ризома и нейната феноменология: III фрагмент)”.
35. *Вж*: докл. на **С. Денчев**, **А. Куманова**, **Н. Василев**, представен на *цит. в бел. 34* форум: „Информационен код на

българското изящно слово: Хуманизираща феноменология (Аксиология на семантичното, лексикалното и фонетично-морфологичното и декодиране)“.

36. **Мирчев, К.** Историческа граматика на българския език. – София, 1978, с. 15-29.

37. *Текстът е предаден по:* [Св. о.] **Пансий Хилендарски.** Славяно-българска история : 1762-1962 / Под ред. на Петър Динеков. – София, 1963, с. 32.

38. **Василев, Н.** Информационен код на българското изящно слово : Компаративистичен, когнитологичен и библиографски модел : Дис. тр. за получаване на научно-образователна степен „доктор“ по науч. специалност „Теория на науч. информ.“ / Науч. конс.: **И. Паси, С. Денчев, Н. Палашев.** – София, 2010. – 235 с. – Ръкоп. – Квинтесенция на *ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ.*

Илюстрации

Ил. 1: Фреска на Светите Седмочисленици в манастира „Св. Наум“ край Охрид

Ил. 2: Папа Адриан II (в средата с ореол) посреща Св. Св. Кирил и Методий в Рим през 868 г. Стенопис от XI в. в църквата „Сан Клементе“ в Рим

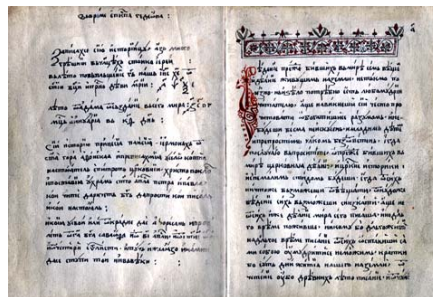

Ил. 3: Св. Патриарх Евтимий се прощава с населението във Велико Търново. Худ. Б. Денев

Ил. 4: Хилендарският манастир. Худ. Ц. Лавренов

Ил. 5: Първият (Котленски) препис на „История славяноболгарская...“ на Св. Паисий Хилендарския, направен от Св. Софроний Врачански (1765 г.). Съхранява се в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София

Ил. 6: Печатът на Св. о. Паисий Хилендарски

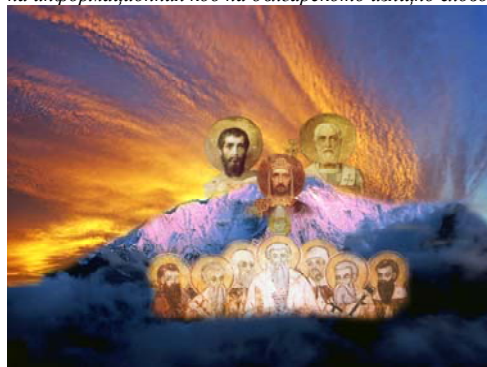
Ил. 7: Акад. Йордан Иванов (1872-1947 г.)

Ил. 8: Акад. Петър Динев (1910-1992 г.)

*9. Васил Стоилов. „Българската Мадона (Памет)” (Платно):
Емблематична схема – декодиране на гения на народния дух,
вкоренен в генеалогията на творенията на българските майстори,
дешифриращи причастността ни
към универсалните норми на морала и изкуството
(Ключова творба за идеята на изследването
на информационния код на българското изящно слово)*

10. Емблематична схема – декодиране на Св. Кирило-Методиево дело за генезиса на духовността в България (Худ. А. Куманова, Н. Василев, С. Янев)

11. Емблематична схема – декодиране на делото на Св. о. Паисий Хилендарски за генезиса на духовността в България (Худ. А. Куманова, Н. Василев, С. Янев)

12. Емблематична схема – декодиране на генезиса на изяцното слово (поезия от IX в. – Св. Константин-Кирил Философ, до XX в. – Н. Вапцаров) за приемствеността в духовността на България (Худ. А. Куманова, Н. Василев, С. Янев)

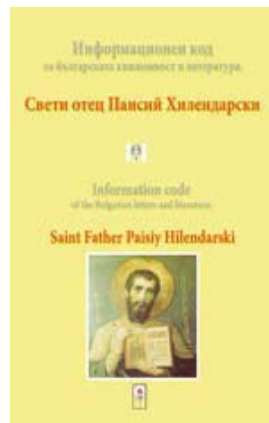

13. Емблематична схема – декодиране на генезиса на изяцното слово (наратив от IX в. – Св. Константин-Кирил Философ, до XX в. – Д. Димов)

за приемствеността в духовността на България
(Худ. А. Куманова, Н. Василев, С. Янев)

14. Преписът на „История славяноболгарская ...”,
направен от Студентското научно общество при
Университета по библиотекознание и информационни технологии (2007-2010 г.),
представен на VI Студентска научна конференция и изложба (21.05.2010 г.) и
стоящ във фокуса на внимание на VII Студентска научна конференция и изложба (20.05.2011 г.)

15. Корицата на изданието: Свети отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская ... :
Информационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика ; II. Синтез /
Обща ред. и епilog С. Денчев ;
Науч. ред., историография, коментар, именов показалец, географски показалец М. Куманов ;
Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис А. Куманова ;
Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис) Н. Василев (София, 2011)

**МОРФОЛОГИЯ НА СЕМИОЗАТА И ЕТИМОЛОГИЯ НА ТЕЗАУРУСА
НА ЕЗИКА НА СВ. О. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ:
ИСТОРИОГРАФСКИ И УНИВЕРСАЛНИ ОНТОЛОГИЧНИ ЧЕРТИ**

**(Към въпроса за смисъла на информационно-комуникативния акт
в „История славяноболгарская ...” като знание за новата цивилизация)**

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев
Проф. д.п.н. Александра Куманова
Проф. д-р Милен Куманов
Д-р Николай Василев

Онтологичната, лексикалната, морфологичната и синтактичната информационна характеристика на езика на Св. о. Паисий Хилендарски разкрива интелектуално-комуникативен акт, който е конкретна проява на реформаторски модел, разискващ универсалните проблеми на модерната цивилизация: *ЕЗИК – РОД – РОДИНА – ЧОВЕЧЕСТВО*. И в ПРОЦЕСА, и в ГЕНЕЗИСА, и в НАСОЧЕНОСТТА НА ЗНАНИЕТО НА НОВАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ осмисляме днес приноса на Св. о. Паисий Хилендарски, който е един от архитектите ѝ, изграждайки я като МИСЛОВНА, ЕЗИКОВА, СИМВОЛНА. Защото НА БУДНИТЕ, А НЕ НА СПЯЩИТЕ ПОМАГА ПРАВОТО ...

Посветеното на 250-годишния юбилей от създаването на „История славяноболгарская ...” от Св. о. Паисий Хилендарски изследване разкрива семиологичното движение за езика на йеромонаха, разгърнато в УНИБИТ). Резултатът е публикуван, съпроводен от със справочно-информационен апарат: Свети отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская ... : Информ. код ... : I. Аналитика (Историогр. Сигнифиц. препис. Комент. Имен. показалец. Геогр. показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексик. морфолог. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилег С. Денчев ; Науч. ред., историогр., комент, имен. показалец, геогр. показалец М. Куманов ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифиц. препис А. Куманова ; Ез. ред., предисл., сигнифиц. препис, послеслов (дейксис) Н. Василев. // *Тр. на Студентското научно общество при УНИБИТ (София)*, Т. VI, 2011, с. 1-208 *СВ. О. ПИС* : ил. (Факлоносци ; II). – Изследв. изд. и в моногр. вид.).

Морфологичната систематика показва употребата от Св. о. Паисий Хилендарски на общо: 2936 съществителни имена, 1304 глаголни форми /853 причастия и 451 глаголи/, 1087 прилагателни имена, 289 числителни имена, 209 наречия, 121 местоимения, 46 предлози, 30 съюзи, 10 частици. Достигнатата субектно-предикатно-обектна характеристика посочва, че сблъсъкът между стария езиков нормативизъм, създаден през XIV-XV в. от Св. Патриарх Евтимий Търновски и Константин Костенечки (автори на първата правописно-езикова реформа в старата българска литература), и липсата на нормативна база на тогавашния съвременен говорим български език, в който флексията е отдавна разколебана, поражда езика на Св. о. Паисий Хилендарски. Неговата граматика е пророчески езиковедски акт (за Св. епископ Софроний Врачански, Йоаким Кърчовски, Кирил Пейчинович, Петър Берон, Иван Богоров и др.), стилизирал говоримия български език на фона на тежките църковнославянски граматически правила за създаването на обобщеното – хуманитарно-религиозно, патрологично – негово произведение.

Моделът на света, който изгражда Св. о. Паисий Хилендарски, е личностен модел за опознаването на този свят като себепознание. Конкретната информационно-комуникативна ситуация е следната: *пишещият / говорещият* (т.е. субектът) (на „История славяноболгарская ...”) и *четящият / слушащият* (т.е. обектът) (на „История славяноболгарская ...”) структурират отношения, които допълнително напластяват значения, правила, закономерности, мотиви, идващи от други дискурси във времето и пространството (от средата на XVIII до началото на XXI в.). Динамиката на употреба на някои думи посочва комуникативна ситуация, в която думите *България, българският народ [род]* (*комбинацията присъства общо 842 пъти*) са така структурирани в синтагмите, че да внушат на *читателя / слушащия* идеята за преинтегриране в християнския свят – чрез думи като *Бог, Божие, Свети, светец, свещеници* (*комбинацията присъства общо 332 пъти*), – за да се възкресят, възродят и върнат към нов живот представите на българина за род, родина и гражданско самосъзнание. Чрез тези думи заветите на Св. Константин-Кирил Философ, архиепископ Методий, архиепископ Климент, Горазд, Наум, Ангеларий, Сава, Патриарх Евтимий Търновски възкръсват, за да премоделират завинаги един изначален универсален комуникативен акт: СЕБЕПОЗНАНИЕТО. Забележителното откритие на Св. о. Паисий Хилендарски – ПЪТЯТ КЪМ СЕБЕПОЗНАНИЕТО – е ренесансово и просветителско едновременно, обявяващо Новото време.

„История славяноболгарская ...” е и художествен трактат, и историческо есе, и езиковедско пророчество, и философско-етически трактат на универсалното хуманитарно знание, и първият граждански кодекс на България, който връща мястото на България на картата на световния историко-културен процес, съизмервайки висотата на българското национално самосъзнание с делото на Светите Константин Кирил-Философ, архиепископ Методий и Патриарх Евтимий Търновски. Чрез нея всичко това е ръкоположено в основата на Българското възраждане, узаконило своето цивилизационно присъствие в българското и европейското пространство през 1762 г. (годината, в която Жан Жак Русо публикува „Общественият договор”, смятан за основа на правото във Франция и в света) посредством нравствената същност на християнското религиозно учение: създаването на житиеописание на дейците на историята, ренесансов трактат, катехизис.

МОРФОЛОГИЯ СЕМИОЗИСА И ЭТИМОЛОГИЯ ТЕЗАУРУСА
ЯЗЫКА СВ. О. ПАИСИЯ ХИЛЕНДАРСКОГО:

ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ И УНИВЕРСАЛЬНЫЕ ОНТОЛОГИЧЕСКИЕ ЧЕРТЫ

(К вопросу о смысле информационно-коммуникативного акта
в „Истории славяноболгарской ...” как знания о новой цивилизации)

Проф. д.э.н. Стоян Денчев
Проф. д.п.н. Александра Куманова
Проф. д-р Милен Куманов
Д-р Николай Василев

Онтологическая, лексическая, морфологическая и синтаксическая информационная характеристика языка Св. о. Паисия Хилендарского вскрывает интеллектуально-коммуникативный акт, являющийся конкретным проявлением реформаторской модели, рассматривающей универсальные проблемы современной цивилизации: *ЯБЫК – РОД – ОТЕЧЕСТВО – ЧЕЛОВЕЧЕСТВО*. Сегодня мы осмысливаем и в ПРОЦЕССЕ, и в ГЕНЕЗИСЕ, и в НАПРАВЛЕННОСТИ ЗНАНИЯ НОВОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ вклад Св. о. Паисия Хилендарского, являющегося одним из ее архитекторов, выстраивая ее в качестве МЕНТАЛЬНОЙ, ЯЗЫКОВОЙ, СИМВОЛЬНОЙ. Ибо ПРОБУЖДЕННЫМ, А НЕ СПЯЩИМ ПОМАГАЕТ ПРАВО ...

Посвященное 250-летию со дня создания Св. о. Паисием Хилендарским „Истории славяноболгарской ...” исследование вскрывает семиологическое движение за язык иеромонаха, развернутое в ГУБИТ). Результат опубликован и снабжен справочно-информационным аппаратом: Святой отец Паисий Хилендарский. История славяноболгарская ... : Информ. код ... : I. Аналитика (Историогр. Сигнифиц. копия. Комментар. Имен. указатель. Геогр. указатель. Тезаурус); II. Синтез (Лексик. морфолог. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Общая ред. и эпилот: С. Денчев ; Научн. ред., историогр., коммент., имен. указатель, геогр. указатель: М. Куманов ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифиц. копия: А. Куманова ; Яз. ред., предисл., сигнифиц. копия, послесловие (дейксис) Н. Василев. // Тр. Студенческого научного общества ГУБИТ (София), Т. VI, 2011, с. 1-208 *СВ. О. ПИС* : ил. (Факлоносцы ; II). – Исслед. изд. опубл. и в моногр. виде.).

Морфологическая систематика раскрывает употребление Св. о. Паисием Хилендарским всего: 2936 существительных, 1304 глагольных форм /853 причастия и 451 глаголов/, 1087 имен прилагательных, 289 числительных, 209 наречий, 121 местоимений, 46 предлогов, 30 союзов, 10 частиц. Достигнутая субъектно-предикатно-объектная характеристика указывает, что столкновение между старым языковым нормативизмом, созданным в XIV-XV вв. Св. Патриархом Евфимием Тырновским и Константином Костенечки (авторы первой орфографическо-языковой реформы в старой болгарской литературе), и отсутствием нормативной базы для современного разговорного болгарского языка того периода, в котором флексия была уже давно подвержена колебаниям, порождает язык Св. о. Паисия Хилендарского. Его грамматика является пророческим языковедческим актом (для Св. епископа Софония Врачанского, Иоакима Кырчовского, Кирилла Пейчиновича, Петра Берона, Ивана Богорова и др.), стилизовавшим разговорный болгарский язык на фоне тяжелых церковнославянских грамматических правил для создания обобщенного – гуманитарно-религиозного, патрологического – его произведения.

Модель мира, выстраиваемая Св. о. Паисием Хилендарским, является личностной моделью познания данного мира в качестве самопознания. Конкретная информационно-коммуникативная ситуация следующая: *пишущий / говорящий* (т.е. субъект) („Истории славяноболгарской ...”) и *читающий / слушающий* (т.е. объект) („Истории славяноболгарской ...”) структурируют отношения, которые дополнительно накладывают значения, правила, закономерности, мотивы, идущие из иных дискурсов во времени и пространстве (с середины XVIII до начала XXI вв.). Динамика употребления некоторых слов указывает на коммуникативную ситуацию, в которой слова *Болгария, болгарский народ [род]* (комбинация присутствует всего 842 раза) так структурированы в синтагмах, чтобы внушить читателю / слушателю идею переинтеграции в христианском мире – через такие слова как *Бог, Божие, Святой, святой, священники* (комбинация присутствует всего 332 раза), – дабы они воскресили, возродили и вернули к новой жизни представления болгарина о роде, отчизне и гражданском самосознании. Через данные слова заветы Св. Константина-Кирилла Философа, архиепископа Мефодия, архиепископа Климента, Горазда, Наума, Ангелария, Саввы, Патриарха Евфимия Тырновского воскрешаются, дабы был пере моделирован навсегда изначальный универсальный коммуникативный акт: САМОПОЗНАНИЕ. Выдающееся открытие Св. о. Паисия Хилендарского – ПУТЬ К САМОПОЗНАНИЮ – ренессансное и просветительское одновременно, объявляющее Новое время.

„История славяноболгарская ...” есть и художественный трактат, и историческое эссе, и языковедческое пророчество, и философско-этический трактат универсального гуманитарного знания, и первый гражданский кодекс Болгарии, который восстанавливает место Болгарии на карте мирового историко-культурного процесса, соизмеряя высоту болгарского национального самосознания с делом Святых Константина Кирилла-Философа, архиепископа Мефодия и Патриарха Евфимия Тырновского. Через нее все это положено в основу Болгарского возрождения, узаконившего свое цивилизационное присутствие в болгарском и европейском пространстве в 1762 г. (год, в котором Жан Жак Русо публикует „Общественный договор”, считающийся основой права во Франции и в мире) посредством

нравственной сущности христианского религиозного учения: созданием житиеописания деятелей истории, ренессансового трактата, катехизиса.

MORPHOLOGY OF THE SEMIOSIS AND ETYMOLOGY OF THE THESAURUS OF THE LANGUAGE OF St. Father PAISIY HILENDARSKI: HISTORIOGRAPHICAL AND UNIVERSAL ONTOLOGICAL FEATURES

(To the problem of the meaning of the information and communication act in *Slavonic-Bulgarian History* as a knowledge of the new civilization)

Prof. Dr. Econ. Sci. Stoyan Denchev
Prof. Dr. Pedagog. Sci. Alexandra Kumanova
Prof. Dr. Milen Kumanov
Dr. Nikolay Vasilev

The ontological, lexical, morphological and syntactical information characteristic of the language of St. Father Paisiy Hilendarski reveals an intellectual-communication act which is a particular manifestation of the reforming model dealing with the universal problems of the modern civilization: LANGUAGE – FAMILY – MOTHERLAND – HUMANITY. In the PROCESS, as well as in the GENESIS, and also in the TREND OF THE KNOWLEDGE OF THE NEW CIVILIZATION we rationalize today the contribution of St. Father Paisiy Hilendarski as one of its architect building the latter as a MENTAL, LANGUISTIC and SYMBOLIC one. Because the WIDE-AWAKES, AND NOT THE SLUMBERS THAT JUSTICE IS SUCCOURING...

This study, dedicated to 250-anniversary of the *Slavonic-Bulgarian History* by St. Father Paisiy Hilendarski, analyses the semiologic movement of the monk's language carried out in the University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT). The findings have been published along with references as follows: St. Father Paisiy Hilendarski. *Slavonic-Bulgarian History*...: I. Analytics (Historiographical signified copy. Comment. Index of names. Geographical index. Thesaurus); II. Synthesis (Lexicology. Morphology. Semantics. Syntagmatics. Synarchy) / Ed.-in-Chief S. Denchev; Res. Ed., comment., indexes M. Kumanov; Bibliogr. And textol. Ed., thesaurus, sign. Copy A. Kumanova; Lang. Ed, preface, epilogue (deixis) N. Vasilev. // Proc. Students Scientific Society at ULSIT (Sofia), Vol. 6, 2011, p. 1-208: ill. (*Faklonosti* [Torch-bearers]; 2).

The morphological systematics indicates the use from St. Father Paisiy Hilendarski in general: 2936 substantives, 1304 verbal forms /853 participles and 451 verbs/, 1087 adjectives, 289 numerals, 209 adverbs, 121 pronouns, 46 prepositions, 30 conjunctions, 10 particles. The achieved subject-predicative-object characteristic shows that the conflict between the old linguistic mechanism created during XIV-XV centuries by St. Patriarch Evtimiy Tarnovski and Konstantin Kostenechki (authors of the first orthographic and linguistic reform in the Old Bulgarian literature), and the lack of normative basis for the then contemporary spoken Bulgarian language in which the flexion is long time ago hesitant, originated the language of St. Father Paisiy Hilendarski. His grammar is a prophetic linguistic act (for St. Bishop Sofroniy Vrachanski, Yoakim Karchovski, Kiril Peychinovich, Petar Beron, Ivan Bogorov, etc.), stylized the Bulgarian vernacular on the basis of difficult Church-Slavonic grammatical norms for the creation of its compendious – humanitarian-religious and patrological – work.

The model of the Universe build by St. Father Paisiy Hilendarski is a personal one for the knowledge of this world as a self-cognition; The specific information and communication situation is the following: *the writing / speaking* (e.g. subject) (of the *Slavonic-Bulgarian History*) and *the reading / listening* (e.g. object) (of the *Slavonic-Bulgarian History*) establish relations which additionally pile up meanings, rules, regularities, motives coming from other discourses in the time and the space (from the middle of XVIII to the beginning of XXI century). The dynamics of utilization of some words indicates the communicative situation in which the words *Bulgaria, Bulgarian people [gender]* (*the combination is present jointly 842 times*) are structured in the syntagms in such a way as to suggest to the *reader / listener* the idea of the pre-integration into the Christian world – by words as *God, divine, Holy, saint, priests* (*the combination is present jointly 332 times*) in order to resuscitate, to revive and to restore to new life the notions of the Bulgarian of origin, motherland and civic self-consciousness. Through these words the legacy of Saints Constantine-Cyril the Philosopher and Archbishop Methodius, Archbishop Kliment, Gorzd, Naum, Angelariy, Sava, Patriarch Evtimiy Tarnovski rises in order to remodel for ever one primordial universal communication act: a SELF-COGNITION. The memorable discovery of – the ROAD to the SELF-COGNITION – is a revival and enlightening at the same time, proclaiming the New Time.

Slavonic-Bulgarian History is also a literary treatise, and historical essay, and linguistic prophecy, and philosophical-ethical study of the universal humanitarian knowledge, and the first civil code of Bulgaria which gives back the place of Bulgaria on the map of the world historical and cultural process, commensurable the height of the Bulgarian national self-consciousness with the deed of Saints Constantine-Cyril the Philosopher and Archbishop Methodius and Patriarch Evtimiy Tarnovski. Through it all this is ordained in the ground of the Bulgarian Revival legitimizing its civilization presence in 1762 (the year when Jean-Jacques Rousseau published his *Du contrat social* considered as a ground of the law in France and all over the world) by means of the moral nature of the Christian religious doctrine: the creation of biographies of historical figures, a renaissance treatise, a catechism.